

СЛОВО

Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Фото Г. Оборської

Патріарх перед брамою

Стор. 2

«Просвіта» на марші — козацькими й чумацькими шляхами

кому

Оноре де Бальзак знайшов щастя...

Стор. 6

Що будемо: ракету чи віз — у проекті “Синергія поступу”

Стор. 12–13

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 710 247 грн. 33 коп.

ВДИВЛЯЮЧИСЬ У МАПУ...

Коли дивлюся на поліграфічно вишукану мапу України, часом пригадую підручник із психофізіології: кольорові плями областей — наче різні зони кори головного мозку. Ось звивини кордонів, нейрони доріг і судини річок — права і ліва півкулі обох берегів Дніпра. А в кожній із цих півкуль — комори пам'яті, западини протиріч, водокрути стереотипів... Ні, це не аналогія і навіть не метафора — просто мимовільна і, можливо, химерна асоціація. Наслідок перегріву власної сірої

речовини, у якій не тримаються купи всі ці переплутані причини і наслідки незчисленних конфліктів — історичних, географічних, світоглядних, — що перекошують і судомлять наше національне обличчя. Але чи не всередині себе, серед багатоголосся малих “я”, слід шукати обрисів великого національного “Ми” — з філігранністю нейрохірурга і терпінням реабілітатора?

Микола СКИБА

АКЦІЯ

Що змусило представників двох різних регіонів України — Галичини і Донбасу, представників різних фракцій у парламенті — “Нашої України” та фракції “Регіони України”, представників різних національностей — українця Ярослава Кендзьора і росіянина Володимира Зубанова — взяти участь у журналістській акції “Схід—Захід: разом назавжди”? Тривога за майбутнє України, прагнення створити таку Україну, щоб донецчанинові було комфортно в Галичині, а галичанинові — у Донбасі.

“Зрозуміло, що для досягнення в Україні національної єдності потрібно працювати зразу у трьох напрямках — політичному, економічному і громадському. Я тричі побував у Львові, двічі в Тернополі і раз в Івано-Франківську. І тепер я твердо знаю: те, що нам, мешканцям східних областей України, подавалося як дикий націоналізм, насправді було виявом найвищого патріотизму. До моїх поїздок у Галичину я був переконаний, що УПА — це якесь нечисленне бандфомування, яке з незрозумілих мені причин частина депутатів хоче реабілітувати. Тепер я знаю, що це був український патріотичний рух, породжений як спротив радянській каральній системі”, — упевнено заявив на прес-конференції в Києві В. Зубанов. Однак для того, щоб таке розуміння з'явилося у критичної маси мешканців східних і південних областей України, потрібна копітка робота, яка має проводитися на державному, а не (як досі) на громадському рівні.

У Володимира Зубанова остаточний

СХІД І ЗАХІД РАЗОМ?

Злам у ставленні до УПА відбувся після відвідин Музею політичних репресій, що в Тернополі. Своєрідним музеєм репресій можна вважати Музей Василя Стуса в Горлівці, що на Донеччині, однак музей залишається на маргінесі суспільної уваги. За словами В. Зубанова, 99 відсотків мешканців Донеччини не знають, хто такий Василь Стус (хоч він ріс у Донецькому краї), не знають вони і про існування цього музею. Така ж кількість мешканців Донбасу ніколи не чула про Музей репресованих у далекому для них Тернополі. Не знають, що таке в українській історії День злуки 22 січня, що насправді відбулося у Львові 30 червня 1941 року, що сталося у сотнях міст і тисячах сіл Галичини між вереснем 1939 та червнем 1941 року. Чому?

Інший учасник журналістського автопробігу, народний депутат зі Львова Ярослав Кендзьор, каже: “Я знав, що нині в Україні є політики, готові підпалити власну державу і здобути геростратову славу. Проїхавши за 11 днів 16 областей України, ми побачили ґрунт, на якому ці політики-герострати вирощували отруйні стереотипи. Однак відвертою розмовою можна легко зруйнувати ці стереотипи. Зустрічі з людьми на місцях, у виробничих колективах засвідчують, що всі гострі проблеми, які є нині в Україні, постали через відсутність об'єктивного інформування в загальнонаціональному масштабі про окремі регіони України, наслідок браку живого спілкування між людьми”. Регіон, який

репрезентував Володимир Зубанов, приніс в українську політику гасло: “Буде економіка — буде все”. Нині депутат говорить про потребу формування національного моноліту, й економіці вже не надається основне місце.

І хоч із донецьких народних обранців лише Зубанов вирішив узяти участь в автопробігу, це не означає, що лише йому стає моторошно від нових спроб загострити ситуацію в Україні. Журналістську акцію організаційно й матеріально підтримали депутати-промисловці з Донеччини — Бойко і Матвєєнков. Для них, для їх бізнесу вкрай потрібна політична стабільність в Україні.

Учасник журналістського автопробігу депутат Кендзьор розповідає: “Проїхавши 4 тисячі кілометрів, я не відчув дискомфорту з приводу моєї українськомовності”.

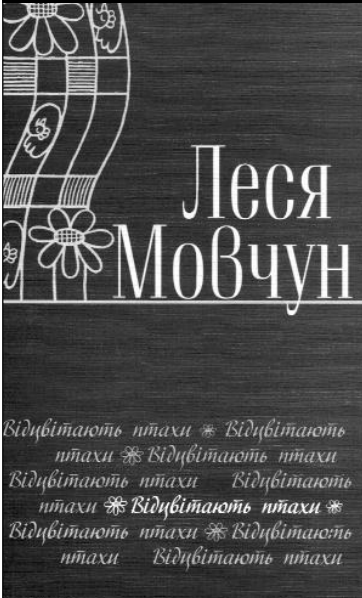
Оскільки живе й невимуслене спілкування з людьми засвідчує певні тенденції, то журналістський автопробіг — лише перший захід у планах Всеукраїнського фонду “Схід—Захід: разом назавжди”. Уже досягнуто домовленості, що під час свята Незалежності художні колективи з Донеччини будуть забезпечувати святковий настрій на Львівщині, а львівські — на Донеччині. У перспективі мають відбуватися конкурси серед студентів і школярів на знання історії, культурної специфіки регіону, розташованого на протилежному краю нашої держави.

Мирослав ЛЕВИЦЬКИЙ

«ПРОСВІТА» ПРЕЗЕНТУЄ

ХРОНІКА МІСТА ОСЕНІ

Коли відцвіли птахи, народилася поезія **Лесі МОВЧУН**. А потім, після народження, помандрувала до ВЦ «Просвіта», щоб прийти до читача книгою радості, смутку, любові й шелесту барв, бо вірші цієї поетеси схожі на малюнки великої дитини, де переважає не точність контурів, не відповідність кольорів, а щось таке щемливе (може, любов?): «збирай опалі запахи квітів і крильця метеликів піднімай вустами загублені в травах вони шурхотять на світанку ховай під язиком швидкоплинний смак яблука і поцілунку якщо не залишилось майбутнього ти матимеш і так багато».

Збірку «Відцвітають птахи» можна ще назвати хронікою осені, де рвучко, крізь легені («Бо півголосу тут недоречно, Бо півсерця отут злочинно») фіксується «розтривжене місто, зненацька заглиблене в ніч», «Всесвіт народжений, власне, зі спазму», «Ніагара дощу і підпалого мокрого листа»... І десь ув осінньому місті, над яким прив'ялими пелюстками кружляють пера жарптиць, живе літописець на ймення Леся. Хочете знати, як живе тій у цьому місті серед спалахів крил, де «на кожному кроці осіннє тавро. І калюжі, і скло, і плюшки, й лишаї»? Тоді «пишіть на адресу: Опівночі. Зірка ліворуч...», може, відповідь. Хоча... поети дуже самотні й монологічні.

● **Марія КРИШТОПА**

«ПОЕТ ШУКАЄ СЕБЕ У СЛОВІ Й СЛОВО В СОБІ»

Леся МОВЧУН — одна з тих поетес, чиї твори пропонує читачеві ВЦ «Просвіта», крім того — мовознавець, радіоведуча й учасник літоб'єднання «Радосинь». Ми попросили пані Лесю розповісти про своїх літературних учителів і прокоментувати деякі актуальні проблеми сучасної літератури.

— **Пані Лесю, розкажіть, будь ласка, про те, як Ви потрапили в літоб'єднання «Радосинь», і про свою співпрацю з Дмитром Білоусом, адже саме він є автором передмови до Вашої збірки «Відцвітають птахи».**

— Коли я вступила до педагогічного інституту, у перші ж дні відчувала розчарування. Не таким собі уявляла «храм науки». Якесь мутушливість, ще й начитування — по 2—3 пари щодня — історії КПРС. Зате потрапила у храм поезії — почала відвідувати літературну студію Анатолія Мойсієнка. Згодом пощастило зустріти ще одну людину. Ім'я Дмитра Чередниченка було якимось далеким — із книжок і журналів, а тут стоїть у коридорі Інституту вдосконалення вчителів приязний чоловік із вусами. «А до кого ви?» — «На «Радосинь». — «Заходьте, заходьте!» Це тепер у літоб'єднанні «Радосинь» нас кількасот, а починалося з небайдужості Дмитра Семеновича до всього світлого — до слова, до вчинку, до людини... І з великої праці Поета. Скільки творчих особистостей він виховав! У Спілці письменників крило радосинців чи не найбільше і найзгуртованіше.

За радосинський період у мене вийшло дві ліричні збірки, а також книжки для дітей — «Неслухняні яблучка», «Чепуриться черепаха», «Для чемних ведмежат». Коли почала готувати радіопередачі «Цікаве мовознавство», мудрим словом підтримував Дмитро Білоус.

Поет — це, перш за все, мовознавець, який шукає себе у слові і слово — у собі. Дмитро Білоус був саме таким мовознавцем і таким поетом. Легко, іскристо розповідав він про свої відкриття, і слухач так проймався Білоусовим словом, що й сам відчував бажання шукати і творити... Пригадую одну з розмов — після того, як Дмитро Григорович ознайомився з рукописом збірки «Відцвітають птахи»: «Я помітив: нерідко ви вдаєтеся до дактилічної рими. *Сьогодні всі коти заплакані, Бо вітер з півночі повіяв. І поміж ними, небораками, Мов пошесть, мрія про месію...* Я її теж люблю. Вона відкриває нові можливості вірша, робить його оригінальнішим, свіжішим». А взагалі, мені пощастило — спілкуватися з поетами-майстрами, чути їхні поради...

— **Чи бачите Ви перспективи для української книги? Як зрушити видання поезії з мертвої точки?**

— Хоча пишу й для дорослих, себе вважаю дитячою письменницею. Для дітей твориться з більшою охотою. Лірика — навіть не сумна, а просто філософська, спокійна — забарвлена мінором. Вона — з конфлікту. Внутрішнього. Між почуттям і думкою. Між думкою і словом. Між словом і світом... Література для дітей мажорна — та не завдяки окличним знакам і словесним підстрибуванням на одній ніжці. Дух цієї літератури — життєствердний.

Погано, коли занадто мажорне саме життя. Коли життєствердний дух так і лине згори на народ. Нині Майдан, Європейська площа — саме свято. І тисячі веселих, як казав поет, «хрещатикують». Із пляшкою пива. Позірня легкість існування викличе бажання взяти до рук пляшку, а не книжку, надто ліричну. Чи є перспективи для української книги? Як натеper — ні. Якщо її почнуть піарити (а хто?) на рівні реклами закордонних детективів Устинові й Донцові, — безперечно, з'являться (і коли реклама книжки посяде ефірне місце реклами пива). Не треба закидів, що немає імен такого рівня. Десятки — і їхній рівень ще вищий. Хоч би Євгенія Кононенко. Не кажу вже про розкішну прозу Валерія Шевчука і Юрія Винничука.

Поезія ж у цілому переживає не найкращі часи — це в усьому світі. І парадокс у тому, що дитина почи-

нає пізнання світу з неї, а ставши дорослою, переростає це. Вірші для дітей — не лише спосіб опанування зразків правильного мовлення або засіб для розвитку пам'яті. Ритм, рима, усі звукові засоби гармонії співзвучні людській потребі почуватися затишно в середовищі, де хаос величезного незрозумілого світу залишається за межами захищеного звуковою і поняттєвою гармонією куточка духовного, але реального світу. Веселі і добрі дива, які відбуваються за котом і зайчиком, легше пояснити, аніж ті, логічні з погляду дорослого речі, що відбуваються за порогом чарівного поетичного світу. Та настає час, і дитину вабить загадковий дорослий світ. Поезія разом із мишенятами й ведмежатами залишається в минулому. Асиметрія, дисгармонія віднині проростає, як грибниця, у коліс захищений світ і дисонує зі злагодженими ритмами життя. Порятунку від дорослих проблем шукаємо в дорослих розвагах...

Страшно сказати, до чого ми прийшли — невідгдно видавати дитячу книгу! А діти без книги не ростуть і не живуть — на відміну від нас, дорослих. Немає української — батьки купують російську. А немає нашої, бо у Верховній Раді є всілякі олігархи — і нафтові, і металургійні, і медійні. А книжкових (не плутати з поліграфічними олігархами широкого профілю) немає. Може, їх і в принципі немає... Може, тому нардепи не хочуть замислитися над

Леся Мовчун і її літературний наставник Дмитро Чередниченко

КОМЕНТАР

створенням сприятливих умов для видання книжки й пільгових — для видання української книжки. А тому видавництва взяли за «саморобки» — недолугі творіння, часто без автора, чи якісь безграмотні підрядники російських книжок. Є, на жаль, і такі на бідному й без того книжковому ринку. І зрушити цю справу з мертвої точки може тільки закон. Я кажу про позитивне зрушення, бо негативне, в інший бік, уже почалося. У бік нового обкруту русифікації під лискуною поливою офіційної двомовності.

— **А яке Ваше ставлення до мови поетичних творів, до вживання нецензурної лексики й суржику?**

— Вірш чи то без мовної знахідки, чи то без нового нюансу в прочитанні якоїсь теми не повинен претендувати на увагу читача. Це необхідний мінімум. Про *бездоганність* мови годі й казати. Поет може помилятися в поглядах на життя, а в граматиці — не має права. Може, я занадто категорична, та це в мене від лінгвістики. А професія моя цікава — лексикограф. І головне — улюблена. Тому, як лексикограф, я спокійно дивлюся на існування всіх різновидів лексики — від діалектної до жаргонної і непристойної. Моя справа — дати тлумачення, нормативну і стилістичну характеристику. Проте там, де починається поезія, до розуму лексикографа підключається серце поета. І як поет я можу заплістити очі на огріхи підлітково-бунтарської мови, скажімо Галини Ткачук. Її вихід за нормативні рамки не від мовного невігластва (*Залітають Технеці в форточку Чи в кватирку, — даруйте, забула я або У вухах, блін, бджоли*). Навпаки — у тій поезії сусидить вишукана і знижена лексика, неологізми й архаїзми. Це техніка еклектичного письма, яке не претендує на наслідування. Творення «марсіанської» мови завжди було правом поета.

Бездоганна — і «марсіанська» мова. Ні, я собі не суперечу, адже останнє — виняток. На жаль, частіше трапляється інше — використання суржику начебто з гумористичною метою. Українсько-російський суржик для мене ірреальне явище, адже він стоїть особіно навіть від піджинів і креольських мов, що виникають на межі генетично віддалених мовних систем. Об'єктивно — це результат інтерференції (взаємонакладання) двох мов. Суб'єктивно (з позиції носія української мови) — це повільне пожирання однієї мови другою, агресивною. Громадка мовознавців із тим нічого не вдіє. Мовна свідомість виховується державою і суспільством через мовну політику.

Записала
Марія КРИШТОПА

КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ

Нещодавно втрапила мені до рук серія книжечок «**Сірий кіт**» (Львів: «Універсум»). Безглузда якась назва... Але, на перший погляд, — абсолютно сіре й попсове читво з кожної сторінкою дедалі більше дивує читача.

Узяти хоч би «**Валізу майора Вепша**» **Миколи ДМИТРИЄВА**. Річ так собі, середньої проби. А до чого там «кіно» у визначенні жанру (кіноповість), то це взагалі таємниця, укрита мороком. Читати нудно й важко. Погодьтеся: тема укладення пакту про ненапад 1939 року й таємного протоколу до нього вже втратила свою актуальність. Однак друга частина книги — пригодницька повість «Караван до Сіді-гейро» — варта уваги. Пригадуєте неоромантизм Лесі Українки? За аналогією: колонізатори зазіхають на африканські території, а відважні колоністи, мріючи про власну державу, чинять їм грандіозний опір. Природно, серед повсталіх є українець, який виступає на боці скривджених африканців. Сюжет не має тієї екстраєкзотичності, що так

МІХ ПРОЗИ ІЗ СІРИМ КОТОМ

приваблює читачів, але пікантність та неочікуваність деяких його поворотів спонукає до об'єктивно високої оцінки майстерності автора.

Книга друга — «**Приватне розслідування**» **Романа КРИТКА** — містить однойменну детективну повість і ще одну річ під назвою «Убивство на базі відпочинку». Схоже на певний цикл, адже обидві повісті мають спільного головного героя, а події відбуваються в межах чітко окресленого простору — на Львівщині. Загалом можна почитати в метро чи під час відпустки. Проте сюжетам бракує інтриги, а шмаркатий хепі-енд можна вгадати з перших сторінок.

Справжнім відкриттям і джерелом неймовірно позитивних уражень стала для мене книга «**Сафари для двох**». Прочитана за півтори години, вона лишила глибокий слід у серці та закарбувалася в пам'ять. Адже напруга не зникає до останньої сторінки, а неперогнозованість кінця чимось нагадує парадоксаль-

ність Б. Шоу. Між іншим, ви знаєте, що таке пластин або патрони «квішок» чи хоча б «мертвий простір»? А ось **Андрій КУЛІШ** знає і пояснює це читачеві. Бентежить лише одне: написано настільки природно-натурально, що виникають страшні підозри... Або автор колись був снайпером і перебив більш як півсотні людей, або він просто божевільний і переймається проблемою реінкарнації та душевного стану найманих убивць. У тексті втілено ідею українського націоналізму, що, правда, дещо модифіковано через відбиття внутрішнього, психічного. На десерт письменник пропонує три оповідання на ту саму снайперську тему, що порушують питання сенсу буття й ціни людського життя. Написані у стилі експресіонізму, твори Андрія Куліша вже з перших сторінок беруть у полон увагу читача і стають невід'ємною частиною його свідомості.

Останнім я прочитала роман «**Під знаком шаманського буб-**

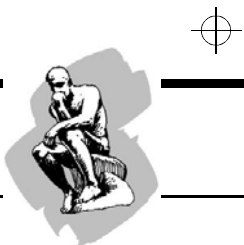

на», написаний **Наталією ТИСОВСЬКОЮ** у стилі класичного романтизму. Поєднання в одному тексті фантастичних істот, скандальних журналістів і загадкового лікаршамана приємно шокує своєю непопсовістю. Тонкий гумор письменниці поживляє сюжет, але багато

запитань лишається без відповідей. Радую також дещо сумний хепі-енд.

Книжечки в цілому непогані. Однак щиро раджу серії «Сірий кіт» скористатися послугами уважнішого коректора.

● **Марина ОРЕЛ**

У зеніті літа, 12 липня, академік Національної академії наук України Петро Тронько сягнув зеніту своєї наукової та громадської діяльності. Герой України, учений зі світовим ім'ям, він у по-важному віці керує відділом регіональних проблем Інституту історії НАН України, пише і друкує монографії, плекає кадри молодих науковців. А ще плідно кермує Всеукраїнською спілкою краєзнавців та Українським фондом відтворення видатних пам'яток історико-архитектурної спадщини ім. Олесь Гончара, очолює редколегію науково-документальної серії книг "Реабілітовані історією", готує до перевидання 26-томну "Історію міст і сіл України". Народжений у селі Заброди на Богодучівщині, він маніфестує справжній патріотизм від батьківського порога, від материнської пісні.

У багатодітній хліборобській родині Троньків почесне місце належало "Кобзареві". Ще не вмів читати маленький Петруся, та по-божно, трепетно доторкався до Книги книг народної долі. У перших класах сільської школи, пригадує, уроки закінчувалися співом "Інтернаціоналу" та "Заповіту". "Кобзар" ще школярем вивчив напам'ять.

На Шевченкові березневі свята Петрові Троньку, уже юному вчителю, випала честь зробити доповідь про поета-правдоборця. Вийшов на сцену й розгубився: у залі читальні повнісінько односельців. Із чого починати? Від тебе очікують ваговитого слова. Оговтавшись, почав декламувати "Думи мої, думи мої", "Кавказ", "Катерину", "Мені однаково..." Ніжні і громобійні рядки поета-ясновида глибоко діяли серця, укарбовувалися у свідомість селян. Після кожного вірша вибухали оплески. Хтось тихенько схлипував, інші гукали: "Ще, ще, розкажуй". Отоді-то зрозумів усім еством, що значить для його народу Шевченкове Слово.

Сільському вчителю Петру Тронькові минуло сімнадцять, аж тут нагрянула страхітлива моровиця, що косила найзавзятіших трударів та їхніх дітей, немов ота чума, що "з лопатою ходила і гробовища рила, рила". Новітні рабовласники прирікали українського селянина на Голгофу голодної смерті, посягали на генетичний код нації.

Тронько робив, що міг, для порятунку односельців. Варив баланду знеможеним і опухлим від голоду, останньою скоринкою хліба ділився. Багатьох селян урятував, та померло ще більше. Затявся: усе робитиме для добра свого народу, слугуватиме йому за найгірших негод.

Безвусим юнаком уперше приїхав до Києва. Мине аж п'ятнадцять років, поки добра приведе Петра Тронька на історичний факультет Київського держуніверситету імені Т. Г. Шевченка.

Народжений на Слобожанщині, Петро Тимофійович прикипів усім серцем до благословенного Шевченкового краю. І в Кирилівці, і в Моринцях, і в Каневі його вважали своїм, земляком, приймають, мов рідного. Двічі Тронька обирали народним депутатом по Канівському виборчому округу. Учений зі світовим ім'ям, він засіває царину дивовижного історичного краю добрими зернами своєї любові, дерзновенням.

Перебуваючи на високій державній посаді, Петро Тимофійович доклав величезних зусиль, аби гідно відзначити 100-річчя (1961 рік) з дня смерті та 150-річчя (1964 рік) з дня народження Тараса Шевченка. Урядовою підготовкою, матеріальною забезпеченням урочистостей було покладено на нього, тоді заступника Голови Ради Міністрів України. Апарат уряду під орудою Тронька розробляв програму свят, конференцій, імпрез. Готував "По-

ложення про державну премію імені Т. Г. Шевченка", добрав склад республіканського комітету з премій, піклувався про спорудження і відкриття пам'ятника Шевченкові в Москві.

На святкування Шевченкового 150-річчя вперше запрошували в Україну численні делегації з 20-ти країн світу. Потрібно було забезпечити розміщення кількох тисяч гостей з усіх республік тодішнього Союзу та іноземних діячів культури, відомих політиків, літераторів. Усе це лягло на плечі Тронька та його штабу. Він був невтомним генератором ідей та пропозицій і брав на себе їх реалізацію.

Часто виїздив у місцевості, пов'язані із життям і творчістю Тараса Шевченка. Зокрема у Звенигородку, Черкаси, Корсунь. Дні й ночі проводив у Каневі, тут опіку-

ченка відбувся велелюдний мітинг. Масштабні культурницькі акції розгорнулися на імprovізованій сцені просто неба. Тільки хор мав одночасно понад 2500 виконавців. То було небачене дійство, акт невмирущої величі Кобзаря.

...Міжнародний з'їзд славістів 1983 року завершувався. У кулуарах обурювалися: московські ідеологи відкинули пропозицію ввести до програми з'їзду доповіді про вагу творчості Тараса Шевченка для слов'янських народів. Вихід із пікантної ситуації знайшов тодішній президент Міжнародного комітету славістів (МКС) академік Петро Тронько. Він запланував виїзд членів МКС із Києва до Канева. Заключне засідання якраз і відбулося на Чернечій горі у музеї Шевченка.

На Чернечу гору підіймалися у глибокій задумі. Від делегатів IX

Якими Бойка, у селі Моринці та інших меморіальних свідчень Тарасового дитинства.

Переобтяжений суто науковою діяльністю, учений не раз перебирав на себе клопоти Канева, переймався проблемами, що поставали на батьківщині Шевченка або довкруг могили Світоча нації.

Як народний депутат від Канівського виборчого округу, він виступив у Верховній Раді і порушив питання про захист довкілля Великої Могили, наголосив на потребі збереження Тарасових обріїв, над якими нависла небезпека: гідроенергетики самочинно (і злочинно!) затівали промислову забудову на лівому березі Дніпра навпроти Тарасової гори. Громадськість була на сполох. Йшлося про збереження природних пейзажів, які трансформувалися у знакову кате-

Тронько, щоб урятувати шедевр кам'яної архітектури XII століття — Георгіївський собор, який мав глибокі тріщини у фундаменті. Тільки після складних ремонтних робіт (залиття рідкого скла у фундамент, стягнення стін металевими обручами) загроза минула. Тож і не дивно, що саме академікові Троньку — подвижникові охорони пам'яток в Україні, щирому захиснику Кобзареві правди — завжди надають перше слово на Шевченкових імпрезах у Каневі.

Власний великий архів, ювілейні медалі разом зі своїм дітищем — 26 томами "Історії міст і сіл України" — Петро Тимофійович передав у Шевченківський національний заповідник у Каневі. Самовіддана праця академіка на ниві облаштування Тарасової гори, раритетних Шевченкових місць — величезна. По-справжньому працю П. Т. Тронька буде оцінено хіба що згодом, як ми тепер оцінюємо внесок в українську культуру Честайівського, Гнилосирова, Біляшівського, Різниченка, Чикаленка. Петро Тимофійович — із когорти тих, хто оберігав і примножував скарби Тарасової гори. На відзначення плідної участі у громадсько-політичному житті міста, внеску в розбудову Шевченкового меморіалу Петрові Тимофійовичу надано звання почесного громадянина Канева.

Звіряючи кожний учинок з імперативами Тараса Шевченка, академік Тронько не зрікався рідномовних обов'язків, завжди обстоював Тарасове слово.

Як голова депутатської комісії з питань культури й освіти, Тронько свого часу брав участь у створенні Закону про мови. Обранець канівців, він неодноразово приїздив до нашого міста, зустрічався з людьми, щоб довідатися їхню думку про основні статті проекту Закону.

При обговоренні проекту Тронько обґрунтував потребу державного статусу для української мови. "Із високим трибуном форумів, наукових конференцій, з екранів українського телебачення, по радіо має звучати інтелектуальна, інтелігентна, багата і співуча мова працюючого і талановитого українського народу, мова Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки", — підкреслив Тронько, виступаючи на засіданні Верховної Ради України.

Після тривалих дебатів Закон про мови було ухвалено.

Тронько очолив делегацію України на XX сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй. Уперше в історії цієї міжнародної структури Петро Тимофійович виступив на засіданні українською мовою (1965 рік). Тоді ж, на сесії, він подарував Генеральному секретареві ООН У Тану великоформатний "Кобзар".

Подякувавши, достойник сказав:

— Я заздрю українцям — ви маєте Шевченка. Це не тільки геній України. Це велет, титан людської мислі, поет всеосяяний. Месія, що належить світові. Разом із Шевченком, з його словом ви, українці, безсмертні...

...Тривожного, обнадійливого дня — 22 листопада минулого року, коли кризь хуртовину зачинав пламені, вирував мільйонноголосий Помаранчевий здвиг, ми поволи просувалися поміж осяйних демонстрантів Майданом Незалежності.

— Як Ви дивитесь ось на такі рішучі маніфестації, Петре Тимофійовичу?

— Михайлику, та ж сам Шевченко заповідав нам усім: "В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля!"

● **Михайло ІЩЕНКО**, почесний член Всеукраїнської спілки краєзнавців, заслужений працівник культури України, м. Канів

ІЗ ШЕВЧЕНКОМ — КРИЗЬ ЖИТТЯ

До 90-річчя з дня народження героя України, академіка Петра Тимофійовича ТРОНЬКА

Академік П. Тронько разом із просвітянами біля пам'ятного знаку Олексі Гірнику в Каневі

вався будівництвом соціально-культурних закладів, благоустроєм пам'ятних об'єктів, прокладанням і ремонтом під'їзних шляхів. Неподалік від Чернечої гори під його пильним оком у найшвидшому темпі велос спорудження оригінального за своєю архітектурою готелю "Тарасова гора".

Поруч, на вершечку гори в урочищі Грушки зводилася естрада для масових виступів. Тронько зумів мобілізувати на будівництво республіканські, обласні й міські організації.

Міжнародний форум діячів культури, присвячений 150-им роковинам Тараса Шевченка, відбувся в Києві 29—30 травня 1964 року і став тріумфом нашого національного пророка. 31 травня Петро Тронько — душа і рушій події — разом з учасниками форуму прибуває до Канева. Біля могили Шев-

Міжнародного з'їзду славістів поклали вінок і букети до могили Шевченка — провісника вселюдського братання. Проспівали "Заповіт". Потому тодішній директор Заповідника Я. Данилов провів екскурсію по музею Кобзаря, підкресливши, що саме Петро Тимофійович Тронько тридцять років тому переконав його, тоді аспіранта Академії наук України, віддатися Шевченковій святині на Чернечій горі.

Петро Тимофійович відкрив засідання слов'янознавців в урочистій залі музею. Діячі науки з багатьох країн світу підкреслювали значення Шевченка для вселюдського поступу.

Зі святих Шевченкових теренів Тронько не спускає ока ніколи. Так, він своєчасно підтримав авторів проекту відновлення садиби діда Т. Шевченка по материній лінії,

горію духовних цінностей нації. На чолі бездумних виконавців злочинного проекту стояли найвищі українські партійні цербері.

Петро Тронько вивів канівську громаду на оборону унікального довкілля Чернечої гори. Захищали шевченківську святиню академіки Б. Олійник, К. Ситник, письменник і публіцист В. Яворівський та чимало інших знаних людей.

З ініціативи академіка Тронька в 1983—1985 роках Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, котрим він тоді керував, виділило чималі кошти на подальше впорядкування шевченківських місць.

Зокрема Тронько забезпечив проектування й відтворення хатисвітлиці, що стала чудовим зразком селянської дерев'яної архітектури XIX століття, своєрідною перлиною минувшини просто неба. Зусиллями працівників Шевченківського національного заповідника й громадськості хату перетворено на оазу давнини. У ній пахне чарзіллям предковичної України. Нині тут повно туристів та екскурсантів.

Дивовижна енергетика Шевченкової святині вабить Петра Тронька. Він не втрачає плідних зв'язків із колективом Національного заповідника, підтримує генерального директора Ігоря Ліхового, якого вважає перспективним, вдумливим науковцем.

При першій-ліпшій нагоді Тронько буває на Чернечій горі. Щорічні Шевченкові травневі урочистості зазвичай починаються в Каневі, біля Успенського собору. У цій церкві дві доби стояла домовина із тлінними останками Шевченка перед останньою дорогою на Чернечу. Тут, над домовиною поета-пророка, священик-патріот промовив слова, які коштували йому сану. Величезних зусиль доклав

ПОЖЕРТВИ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ

Продовження. Поч. у ч. 39—52
за 2003 р., ч. 2—9, 11—14, 16—18, 20—26, 28, 30, 32, 34, 37, 39, 41, 43,
45, 51 за 2004 р. ч. 3, 6, 7, 9, 11, 14, 15, 20, 22, 26—28 за 2005 р.

8-ий внесок Івано-Франківського міського об'єднання ВУТ "Просвіта" (ч/з скарбника Синицю Н. та голову об'єднання професора Бойко В.)	750,00
Варзаль В. І., с. Кути Косівського р-ну	
Івано-Франківської обл.	10,00
Волкова Н. А., м. Київ	50,00
Дамаскене М. І., м. Борислав	
Львівської обл.	50,00
Данилюк В., м. Тростянець	
Івано-Франківської обл.	10,00
Зайдель Б. М., м. Львів	50,00
Непомнящі Тамара і Володимир, Марич Юрій і Валентина, м. Чернігів	30,00
П'ятовська Д. І., м. Київ	120,00
СПД Новодворський В. І., м. Київ	200,00
Сполітак П. І., м. Запоріжжя	80,00
Цимбровська Д. О., м. Львів	50,00
Юрченко Є. А., м. Київ	10,00

Добровільні пожертви
"На Кобзареву Церкву":
МБФ "Українська Родина"
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії
АКБ "Київ",
МФО 320401
ЗКПО 21709106

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ КУЛЬТУРИ І ДУХОВНОСТІ

РІШЕННЯ

1 червня 2005 року

Розглянувши Генеральний план розвитку Шевченківського національного заповідника в м. Канів, Комітет ухвалив:

1. Інформацію дирекції щодо Генерального плану розвитку Шевченківського національного заповідника в м. Канів взяти до відома.

2. Рекомендувати Кабінетові Міністрів України:

— розглянути і затвердити Генеральний план розвитку Шевченківського національного заповідника в м. Канів, яким передбачити основні засади формування території, взаємодії міністерств, відомств та органів місцевого самоврядування в реконструкції Шевченківського меморіалу в комплексі з розбудовою туристичної інфраструктури Шевченкового краю;

— затверджувати надалі генеральні плани розвитку інших національних заповідників рішеннями Кабінету Міністрів України;

— разом із НАН України провести комплексні археологічні та історико-документальні дослідження території й ареалу Шевченківського національного заповідника, за результатами яких ухвалити рішення щодо реставрації могили Тараса Шевченка (зокрема, щодо доцільності повернення на могилу пам'ятника-хреста 1884 року та відповідного впорядкування прилеглої території), будівництва надбрамної церкви (проект "Кобзарева церква") та Козацької церкви в урочищі Монастирок;

— завершити формування території Заповідника, зокрема включити до його складу готель "Тарасова гора" (1,9 га), павільйон приплаву "Тарасова гора" (0,4 га), садибу М. О. Максимовича "Михайлова гора" (10,0 га), заказник "Тарасів обрій" (405,0 га), лісові й сільськогосподарські угіддя Лівобережжя Дніпра у видноколі Тарасової гори (1320,0 га);

— забезпечити здійснення комплексу робіт щодо винесення з охоронних зон Шевченківського національного заповідника об'єктів т. зв. Канівської Лівобережної промзони з наступною рекультивацією території та включенням її до складу Заповідника;

— разом із АСК "Укррічфлот" забезпечити відновлення щоденних пасажирських маршрутів по Дніпру "Київ—Канів" і "Черкаси—Канів" у літню пору.

Голова Комітету

Л. Танюк

Л. ТАНЮК

СПИСОК ОФІРУВАЧІВ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ, ЯКІ НАДІЙШЛИ ЗАГАЛЬНИМИ СУМАМИ

Колектив Львівського державного музичного училища ім. Станіслава Людкевича (ч/з Галій М.)

Бабінчук О. Г.	5,00	Лукашова Т. Л.	5,00	Ярема О. В.	10,00
Белінська М. Р.	10,00	Лучит Л. М.	10,00	Яцишин О. М.	10,00
Боднар О. Г.	10,00	Майчик І. І.	10,00	Орихівська Н. В.	30,00
Бодник І. М.	12,00	Майчик Н. Т.	15,00	Блажкевич Р. М.	5,00
Борис З. В.	10,00	Майчик О. І.	15,00	Дацина Л. П.	10,00
Бочан Л. Б.	20,00	Макарик О. З.	6,00	Качмар З. П.	10,00
Висоцька І. А.	5,00	Мозіль Я. В.	100,00	Застріжна Л. В.	2,00
Гавалюк Р. І.	6,00	Москаленко Л. В.	3,00	Піскорська Т. М.	10,00
Гавлик 10,00		Мошчик О. Я.	10,00	Білінська-Савула Ю. А.	10,00
Галій М. В.	100,00	Найчук Л. О.	6,00	Ковалишин Б. І.	5,00
Говдиш І. М.	5,00	Наконечна М. Й.	10,00	Півнова Л. Л.	10,00
Головата Г. І.	10,00	Наконечний Р. М.	5,00	Білик О. Б.	2,00
Готрій С. Л.	10,00	Орфін І. М.	10,00	Войціцька Л. Д.	10,00
Гурін С. Л.	20,00	Пілявська І. М.	12,00	Гусар І. З.	3,00
Гусар Р. А.	10,00	Пунда Н. Я.	8,00	Завісько І. З.	3,00
Дубик Д. М.	10,00	Рудник Н. М.	10,00	Іваньо О. Т.	2,00
Дудар В. В.	10,00	Сава О. Ю.	5,00	Новак Б. В.	2,00
Жеребецька О. П.	10,00	Савко В. Я.	10,00	Онуфрієнко А. А.	2,00
Жмуркевич З. С.	5,00	Санагурська О. Б.	2,00	Пузанкова Н. М.	10,00
Іванишин М. Т.	15,00	Сачик Т. М.	20,00	Скобало Р. Є.	5,00
Ігнатів Н. І.	10,00	Сеник О. Л.	5,00	Косопуд Б. Й.	20,00
Капустіна Л. Г.	2,00	Сорока Ю. Н.	2,00	Лаврів П. І.	50,00
Кіс Г. Є.	5,00	Терлецька З. Ф.	10,00	Лаврів М. А.	50,00
Козак В. О.	10,00	Трещаківська-Долішня О. З.	5,00	Сорока Н. С.	25,00
Кос Н. А.	10,00	Фурман Ю. Н.	10,00	Максим Г. Т.	5,00
Кочергіна Л. П.	10,00	Хома Н. Г.	10,00	Юзюк З. І.	30,00
Кривоцюк Л. Є.	2,00	Чіхразе Ш. Г.	5,00	Мартинівська М. О.	5,00
Лесюк С. К.	5,00	Шатинська Н. Б.	5,00		
Лишневська М. С.	5,00	Якимець Н. П.	10,00	Всього:	1022,00

Викладачі й студенти Сєверодонецького музичного училища ім. С. С. Прокоф'єва

Бабаян	2,00	Зекуніна	2,00	Немиро	2,00
Баранова	5,00	Кисловська	2,00	Плужко	1,00
Бахритдинова	1,00	Конваленко	1,00	Проскурина	2,00
Волощенко	1,00	Кудрявцева	2,00	Сироватська	1,00
Вороніна-Дерев'янка	2,00	Купленко	1,00	Соболева	2,00
Гамалій	2,00	Матюхіна	1,00	Тисячная	1,00
Гречишкіна	1,00	Митюгіна	2,00	Юрченко	5,00
Дробініна	1,00	Мишкович	1,00		
Жарикова	3,00	Мухіна	10,00	Всього:	48,00

Шановні просвітяни!

Мешканці містечка Бібрка, що на Львівщині, вчетверте повертаються до великої справи — зведення Тарасової церкви у Каневі.

До "Української родини" першими звернулися вчителі та учні міської середньої школи імені Уляни Кравченко, директором якої є п. Тарас Шах, і зібрали благочинно 600.00 гривень ("СП" число 7 за 2004 р.). Потім 115.00 гривень перерахувала на церкву голова осередку Союзу українок п. Ганна Пумкар, лікар за фахом. Далі — 100.00 гривень відіслала на Тарасову церкву родина Цариків (це ж число "СП" за 2004 р.).

І ось тепер учасники бібрчани знову взяли участь у цій великій духовній благодійній акції. Цього разу до неї були залучені члени міського осередку Всеукраїнського об'єднання ветеранів (ВОВ) та дрібні підприємці.

26 ветеранів праці пожертвували на Тарасову церкву 224.00 гривні, а 38 підприємців — 895 гривень. Разом — 1.119.00 гривень.

Підприємці м. Бібрка Перемишлянського р-ну Львівської обл. (ч/з Ярополка Царика)

Наконечний М.	60,00
Кричковський О.	50,00
Лобода В.	50,00
Сеник М.	50,00
Добуш В.	40,00
Краєвська О.	40,00
Кривенко Г.	40,00
Ванцеровський М.	30,00
Конопада М.	30,00
Хомчак Л.	30,00
Махній І.	25,00
Баб'як С.	20,00
Багрий Н.	20,00
Баран Б.	20,00
Гуменчук М.	20,00
Гупало Т.	20,00
Ковалів І.	20,00
Коцюмбас О.	20,00
Курдина В.	20,00
Лесків В.	20,00
Онашкевич О.	20,00
Палько О.	20,00

Пізьор Р.	20,00
Сабатович А.	20,00
Собанський О.	20,00
Федущак Н.	20,00
Холявка К.	20,00
Цимбала Р.	20,00
Коцюмбас М.	15,00
Краєвський І.	15,00
Василик В.	10,00
Вороновська Г.	10,00
Змислий О.	10,00
Ломако Г.	10,00
Наганда О.	10,00
Ференчак Г.	10,00
Шевчук О.	10,00
Шостак Н.	10,00

Всього: 895,00

Бібрський міський осередок Всеукраїнського об'єднання ветеранів Перемишлянського р-ну Львівської обл.(ч/з Ярополка Царика)

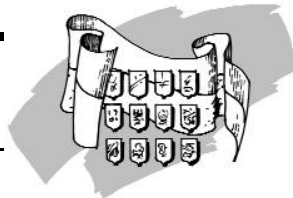
Бажанський О.	20,00
---------------	-------

Останній тур благодійності провели члени осередку Всеукраїнського об'єднання ветеранів. Громадськими збирачами коштів були: Любомир Павлів — голова наглядової комісії осередку та Марія Сидоренко — секретар ради осередку. До кінця року ми проведемо ще один цикл цієї вкрай потрібної духовної акції. Хочемо, щоб із кожного приватного будинку чи з окремої квартири були задіяні наші бібрчани до спорудження церкви у Каневі.

— Ми не втрачаємо надії, що дехто з наших ветеранів праці ще побуває у Тарасовій церкві біля гори Чернечої і помолившись за всіх інших, хто був причетний до спорудження храму, — кажуть бібрські ветерани. — І дай, Боже, щоб так сталося!

З великою повагою до Вас, голова ради Бібрського осередку ВОВ у Перемишлянському районі на Львівщині —

Ярополк ЦАРИК	
Царик Я.	20,00
Вілюра В.	10,00
Івахів П.	10,00
Носальська Л.	10,00
Павлів Л.	10,00
Працьовита Є.	10,00
Процик О.	10,00
Сидоренко М.	10,00
Скалка М.	10,00
Скалоцький М.	10,00
Царик О.	10,00
Чабан С.	10,00
Чемеринська Я.	10,00
Юкало М.	10,00
Білак М.	5,00
Бобченко Р.	5,00
Кішка І.	5,00
Пришляк М.	5,00
Пушкар Г.	5,00
Сабатович М.	5,00
Старчевська Є.	5,00
Сус О.	5,00
Теодорович М.	5,00
Турко С.	5,00
Савка Є.	4,00
Всього:	224,00

НАСАДИЛИ ЛИП, БО НЕ БУЛО КАШТАНІВ

Сучасний Бердичів — це сполучення несполучуваних речей. В усі часи тут співіснували чотири культури — українська, єврейська, польська й російська. Древні будинки в центрі міста й нові житлові масиви на околиці. Липова алея на місці колишньої старої каштанової — це щось живе й романтично-прекрасне, але й тут свої парадокси. Як пояснив мер міста Василь Мазур, цією алеєю «вбили трьох зайців»: по-перше, вулиця дуже широка, і саме по центру мала багатенько ям, які дорого було весь час латати; по-друге, взимку там назбирувалося сміття й сніг, тож насадження, крім екологічної функції (це по-третє), лікували від економічного більма на оці центральної вулиці.

Наразі йде розбудова міста, і відчуття занедбаності дуже сильне. На потужному машинобудівному заводі «Прогрес», який випускає сучасне фільтруюче, теплообмінне, сушильне обладнання, а також обладнання для очищення побутових і промислових стоків, витає характерний радянський дух, — висять старі плакати з техніки безпеки, незрозуміло-іржавою фарбою помальовані робочі місця, посеред проходу у великих контейнерах збирається сміття...

Колись Бердичів називали «єврейським Парижем». Побудоване на курячих кістках (бо євреї, зазвичай, були людьми заможними, на відміну від українців не їли свинини, та в своєму раціоні обов'язково мали курятину), це місто приваблювало великими ярмарками, було успішним у комерції. Коли 1765 року невеличке містечко одержало право проводити річні ярмарки, про нього почули в усьому світі. Один зі стендів бердичівського музею, який зберігає історію міста, засвідчує розмах торгівлі: індійська ваза, турецький глечик-самовар, корейське віяло, китайський заварний чайник, посуд із Німеччини та Греції. А коли проводилися кінські торги, населення міста збільшувалося у чотири рази... Сьогодні інвестиційна політика теж під особливою увагою бердичівців. Не з таким, щоправда, розмахом, але є співробітництво з промисловцями США, Польщі, Італії, Росії, Казахстану, Узбекистану.

Бердичів оповитий легендами. Є різні версії походження назви міста. Чи то від бойової сокири «бердиш» (чи «берда»), яку тут виробляли, чи від гори, яка була на території сучасного міста, і називалася «берда» (до речі, означає «урвище» зі старослов'янської), або ж від прізвища дружинника Бердича, який очолював колишню митну залозу, що розміщувалася на цій території. З огляду на комерційність міста мешканці будували свої будинки так, що підвальне приміщення мало два поверхи вниз. Численні ходи помережили підземну частину Бердичева.

ОДИН ДЕНЬ У «ЄВРЕЙСЬКОМУ ПАРИЖІ»

ІСТОРИЧНИЙ КУЛЬТУРНО-РЕЛІГІЙНИЙ ЦЕНТР ЄВРЕЇВ

Побуває анекдот: на запитання, яка кількість населення в місті, бердичівець відповідатиме, що 86 тисяч осіб; щодо кількості євреїв мешканець міста обурено повторить: «Я ж кажу, що 86 тисяч». На сьогодні офіційно залишилося приблизно 60 єврейських родин, а це 2000 осіб. Решта — або розстріляні нацистами за Другої світової війни, або ж виїхали після розпаду Радянського Союзу в Ізраїль. Між тим, Бердичів завжди був важливим єврейським культурно-релігійним центром. Перші згадки про заснування кагалу знаходимо ще до 1712 року, а вже в кінці століття равин-цадик Леві Іцхак Бен Меїр (бердичівський равин із 80-их років XVIII століття до своєї смерті 1809 року) писав про Бердичів як про один із важливих центрів єврейської мудрості. Тут було систематизоване іудейське вчення хасидизму, яке проповідувало, що нерівність не впливає на взаємини між Богом і людиною, і справжній праведник не той, котрий хизується своєю вченістю, а той, хто піклується про свого ближнього. Хасидизм, не відкинувши жодної заповіді іудаїзму, по-новому їх осмислив.

Мавзолей-усипальниця цадика Леві Іцхака Бердичівського стоїть на пагорбі старого занедбаного єврейського цвинтаря. Дивна річ, місце паломництва віруючих усього світу настільки заросло бур'яном, що коріння рослин піднімають надгробки, на місці пам'ятника лишився тільки постамент.

Якщо біля мавзолея хоч трохи прибрано, то далі — велика площа заростей. На прохання міської влади прибрати цвинтар єврейська община не звертала уваги, коли ж українські бердичівці пропонували зробити це самотужки, євреї не дозволяли.

У Бердичеві намагаються створити щось на зразок ідеальних умов для релігійного життя євреїв. На кошти американського бізнесмена Ернеста Мендловіка заснували школу для євреїв. Дівчатка з Коростеня, Львова, Миколаєва та інших міст навчаються безкоштовно, деяким батькам навіть платять стипендію за те, що віддали дитину до цієї школи. Програма насичена — п'ять разів на тиждень по дві години на день англійської мови, основний курс і релігійні основи — пояснення звичаїв, Священне писмо, вивчення іврити. У класі не більше п'яти школярів, фактично — індивідуальне навчання. На сімнадцять вихованок школи тридцять осіб обслуговуючого персоналу. Традиції не дозволяють спільного навчання дівчаток і хлопчиків. Дівчаткам також не дозволено дивитися телевизор, відеофільми переглядають лише після того, як їх побачили викладачі. Школярки не читають книжок, які мають елементи насилля. До речі, від сцен насилля дівчатка захищені й у реальному житті, оскільки практично не виходять за територію школи та інших пришкольних приміщень. Своєрідне місто в місті.

ОРДЕН БОСИХ КАРМЕЛІТІВ

Над річкою з кумедною назвою Гнилоп'ять поважно красувався кляштор босих кармелітів. Історію — давню і сучасну — зберігає святиня-фортеця.

Тривала війна з кримськими татарами. 1627 року до полону потрапив молодий воевода Януш Тишкевич. Якось — чи то примарилось, чи то наснилось, — але побачив він Матір Божу, а біля Неї двох монахів, які просили визволення полоненого. Коли прокинувся, то вирішив, що свій маєток подарує віруючим людям. І сталося. Звільнившись від полону, Януш у Люблін побачив двох монахів, які нагадали йому той сон. Це були представники Ордену босих кармелітів. І 1630 року Тишкевич передає свій маєток ордену. Монахи переїжа-

джають до Бердичева з Польщі як одна з течій кармелітів, що виокремилась із заснованого в Палестині ордену...

Маєток мав два поверхи. Згодом кармеліти почали розбудовувати замок. Побудували нижній (або дольний) костел, який у ті часи слугував для відспівування померлих. Пізніше, 1754 року, над дольним костелом під керівництвом відомого архітектора Яна де Віте зводиться новий, розкішний вер-

хній костел у стилі бароко. Настінні розписи в інтер'єрі храму виконував італійський живописець Веніамін Фредеріче, архітектором працював Григорій Тарнавський.

Заснована на території монастиря школа навчала 150 дітей із заможних родин. Бібліотека налічувала близько 1000 назв книжок, серед них були і стародруки кінця XV століття. У типографії видавалася література релігійна і наукова, науково-публіцистична. Друкувалися Бердичівські календарі за даними краківської астрономічної школи... За наказом київського губернатора Безака 1866 року спочатку закрили школу, потім монастир. Свого часу тут розміщувалася пожежна частина. У часи Другої світової війни майже вся фортеця була зруйнована, бібліотечні книги люди розібрали, щоб розпалювати печі.

Наразі йде реставрація монастиря. На його території співіснують музична й художня школи. У лівому прибраному корпусі мешкають монахи Ордену босих кармелітів, а в будинку колишнього настоятеля монастиря розмістився Музей історії міста.

“ЛАВСТОРИ” ВІД ОНОРЕ де БАЛЬЗАКА

Ніжню історію про любов двох уже немолодих закоханих зберігає меморіальний музей у селі Верхівня неподалік Бердичева. Французький письменник Оноре де Бальзак і графиня Євеліна Ганська, познайомившись, часто зустрічалися, подорожуючи Європою. Бальзак кілька разів приїжджав до милої у Верхівню. Вони прагнули поєднати свої долі, але сам імператор Російської імперії не давав дозволу на одруження. І тільки через сімнадцять років після їхньої першої зустрічі вони обвінчалися в храмі Святої Варвари. З приводу цієї події письменник писав: «У мене не було щасливої юності, квітучої весни. Зате в мене було найяніше літо і найтепліша осінь».

Чому відомий усьому світові письменник обрав скромну церкву в Бердичеві? За католицьким звичаєм вінчались в церкві, до парафії якої належала наречена. Втім, їхнє кохання витримало стільки перешкод за 17 років, що не прагнуло вже помпезності й величності, а лише Божого благословення. Тому о сьомій ранку 2 березня 1850 року в костелі Святої Варвари їх благословив на шлюб абат Віктор Ожаровський. Свідомцем цього є запис у метричній книзі храму. На жаль, письменник був дуже хворим, і в 50-річному віці — після п'яти місяців шлюбу — помирає.

Сам костел побудований на початку XIX століття на місці колишнього католицького цвинтаря. До 1917 року костел був дуже багатим. Існує припущення, що в ньому свого часу грав на органі молодий невідомий композитор Шопен. Але після революції у приміщенні зробили спортивний зал. Вхід до костелу замурували, а на місці вівтаря вилили яму, через яку стрибали легкоатлети. У спадок від радянських часів залишилася й залізобетонна стеля товщиною 80 сантиметрів, яка розділяла приміщення на два поверхи. «Другий поверх» шість метрів заввишки. Юні гімнастки, коли робили свої вправи, могли насолоджуватися красою стилю бароко, чого не можуть сьогоднішні парафіяни. Знімати стелю — не технічна складність, але за браком коштів усе залишається на місці.

Однією зі святинь Бердичева вважається ікона Бердичівської Богородиці. Сімейну реліквію Тишкевичів було подаровано Ордену кармелітів. Кажуть, що київський єпископ Станіслав Зареба, будучи чудесно зцілений, 23 травня 1647 року оголосив ікону Чудотворною. Ікона також була коронована 16 липня 1756 року за благословінням Папи Римського Бенедикта XIV. За роки Другої світової війни святиня була згублена. Існує версія, що вона загинула під час бомбардування, або ж її відправили в Польщу. У костелі зберігається точна копія ікони Божої Матері, коронація якої відбулася 1998 року.

Бердичівці оповідають, що внизу, в підвальному приміщенні, була кругла кімната, від якої в різні боки йшли підземні ходи — настільки високі були ці ходи, що ними міг легко проїхати вершник на коні, і настільки довгі, що доходили аж до Польщі.

● **Ірина ВИРТОСУ,**
Бердичів—Київ

АВГІЄВІ СТАЙНІ

ХТО ПОВЕРНЕ ТЕАТРОВІ
ТВОРЧЕ ОБЛИЧЧЯ?

Чернівецький музично-драматичний театр імені О. Кобилянської завершив свій 74-ий театральний сезон.

Наприкінці творчого сезону керівництво театру в особі директора й художнього керівника Юрія Марчака вирішило відзвітувати перед пресою.

Із гордістю поінформували представників ЗМІ про зіграні театром за цей період 132 вистави й поставлені 6 нових, пан Марчак докладно розповів про отримані від щорічної творчої діяльності прибутки: продемонстрував журналістам стільці, нашивдуроч відреставровані дешевою ("під оксамит") тканиною, яку грубо прикріпили до деревини.

Укотре йшлося про відсутність коштів на реставрацію перлини світового архітектурного мистецтва — приміщення театру, якому 3 жовтня 2005 року виповнюється 100 років. За словами пана Марчака, Міністерство культури і туризму України відмовилося фінансу-

ПІД ОКСАМИТОВИЙ СЕЗОН

вати ремонтні роботи. Немає грошей на ремонт і в обласної влади. "Свого часу театр збудовано коштом буковинської громади", — наголосив пан Марчак, тому, аби врятувати архітектурну пам'ятку Буковини, колектив театру вирішив звернутися до буковинських бізнесменів і меценатів по фінансову підтримку для проведення ремонту.

Спонсорським коштом можна відреставрувати й відремонтувати приміщення, та хотілося б поцікавитись у дирекції театру: хто поверне творче обличчя колись уславленому театрові? Бо, на жаль, у планах нинішньої адміністрації театру не передбачено кандидатур на посаду головного режисера чи художнього керівника театрального колективу.

Щоправда, жевріє надія на появу бодай чергового режисера. Проте очевидним є й те, що новий, ювілейний — 75-ий театральний сезон не вирізнятиметься цікавою репертуарною політикою, яка визначала б і сформувала, нарешті, творче обличчя буковинського театру.

ЧИ ВИЖИВЕ
ЗАБЛОКОВАНА
КУЛЬТУРА?

Уперше за історію славетного колективу — Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України ім. П. Вірського скасовано його гастролі у трьох західних областях.

Як повідомило журналістам на прес-конференції керівництво обласної філармонії, гастролі скасовано через заблоковані бюджетні рахунки Міністерства культури і туризму України: ансамбль не отримав коштів на проведення гастролей і вчасно не оплатив вартості транспорту, готелю й добові артистам.

За словами директора обласної філармонії пана Казимирчука, гастролі можна було б не скасовувати, оскільки з прибутків від концерту одразу відраховується третина коштів на оплату зазначених видатків. Проте чиновникам від культури бракує компетентності, державної мудрості, щоб ухвалити виважені рішення.

Бо сьогодні, наприклад, обласна філармонія потребує нагальної фінансової підтримки з боку влади, яка, мабуть, уже не пам'ятає про обіцяну експертну оцінку приміщення філармонії. Це приміщення не тільки гине — у новому концертному сезоні можуть не відкритися концертний і органний зали.

P. S. З огляду на спадок, який дістався новій владній команді, може, й справді, столичним керівникам від культури бракує коштів на розв'язання проблем галузі. Проте на вояжі міністра до Італії, Угорщини, Прибалтики кошти знайшлися...

• **Марія ВИШНЕВСЬКА,**
м. Чернівці

НЕ НАШЕ КІНО

«АРТЕККІНО»
БЕЗ НАШОГО КІНО

На XIII міжнародному дитячому кінофестивалі, який відбувся в МДЦ "Артек", було репрезентовано 8 фільмів із шести країн. Призерами фестивалю стали фільми Норвегії, Німеччини й Росії. "Найдобришим" три тисячне журі артеківців назвало твір німецьких авторів "Мій братик песик". "Найбільш захопливим" — російський фільм "Таємниця вовчої пащі". Титул "Найкращий фільм" здобула голландська стрічка "Бурлі". Україна спромоглася лише на інформаційний показ сюжету про Харківський дитячий клуб підводних фотографів. Дитяче журі було здивоване тим, що тепер у країні Олександра Довженка дитячих фільмів узагалі не знімають.

• **Віктор ХОМЕНКО,** Крим

НАРОДЖЕНИЙ ІЗ «КРИКОМ»

Експресіонізм, як відомо, народився в Німеччині на початку минулого століття. В Україні він виявив себе разом з авангардизмом як апологетика міської культури, віра в те, що "стару" культуру та мораль можна знищити, а натомість побудувати нове прогресивне, вільне життя. Друга світова війна породила екзистенціалізм — світосприйняття, послідовниками якого були Сартр, Камю. Екзистенціалісти розповідали про прірву, що пролягла між людиною і суспільством, людиною і Богом, про безкінечну самотність загубленої у Всесвіті істоти, яка не може порозумітися навіть із такими самими, як вона, через недосконалість мови. Бо надто важко передати нюанси своїх відчуттів, а якщо хтось і спроможеться на такий поетично-експресіоністський вибух, то інший сприйме це мірою своїх можливостей — покрутить пальцем біля скроні чи, у найкращому разі, зрозуміє мовця, залезно від свого особистого досвіду.

Ось такі філософські напрямки формують поетику сучасного театру Михайла Мельника "Крик". Важко повірити, що людина може бути разом геніальним актором, режисером, сценаристом, оформлювати власноруч сцену, добирати музику й готувати костюми для своїх ролей. Окрім того, "Крик" — театр одного актора, монотеатр, причому п'єси Мельника ставити складні. Варто згадати хоча б монодійство за "Тарасом Бульбою" Гоголя чи сценарій для одного актора за твором Патрика Зюскінда "Парфумер"! Ці твори становлять основу репертуару Михайла Мельника, разом зі спектаклем "Ворота до Раю" за повістю Єжі Анджеєвського, виставою "Лоліта" за однойменним романом Набокова, виставою "Mollis" за повістю Достоєвського "Кроткая". А цієї весни Мельник гастролював у Театрі на Лівому березі з виставою "Гріх" за мотивами творів Кошубинського.

Вистави Мельника, навіть якщо ти психологічно готовий до того, що це буде "зривання наліпної лерости байдужості", шоразу шокують, уражають у саме серце, так що спочатку дивишся на персонаж нажахано й водночас відчужено, але потім відбувається Таїнство, і ти психологічно зростаєшся з персонажем, переживаєш із ним його падіння чи втрату, горе, а потім... не можеш стримати очисувальних сліз. Недарма Михайло Мельник виходить після кожної вистави до глядачів, щоб... подякувати їм за співпереживання, за ширість. Хоча, думаю, суть не стільки у глядачеві, як у великому талантові пана Михайла, у його вмінні, розкрити, вразити, зачепити потаємне.

До 15-річчя театру "Крик" Мельник із друзями й однодумцями випустив книгу "Ваш крик", у якій зібрано витяги із книги відгуків. Книга, яка має, на задум Мельника, показати його глядача — "унікального і чутливого", "достатньо освіченого, щоб сприймати ці вистави на рівні", — стала, насамперед, свідченням сили акторсько-режисерсько-сценаристського таланту Михайла Мельника. І хоч би якою була спокуса прочитувати котрийсь із висловів, я не робитиму цього, бо слова освідчення, як і сльози, — своєрідна інтимність, а інтимність полюбає камерність, півтемряву й розуміння того, що тебе сприймають невикривлено.

Отже, трохи про виставу "Гріх".

На сцені повно старих газет, панує відчуття занедбаності, його посилює і старе опудало. Самотньо бредє людина, яка живе у смітті, живиться недоїдками, не має певного місця мешкання. Людина говорить про те, що в цьому світі вижити надто важко, що для цього потрібне якесь особливе вміння, бо ось вона — ніби нічого лихого не зробила, на відміну від того, кого впізнає в опудалі. А глядачі розуміють, що йдеться про кримінал, про тих, хто "вмів крутитися", про колишніх комсомольсько-комуністичних холуїв, одним словом, про тих, кому нині добре живеться в пограбованій Україні.

І раптом людина згадує про свій Гріх, і глядач жахається, бо виявляється, що цей гріх — безмірно важкий, такий, що його не пробачать ні Бог, ні люди... І ми переносимося в той час, коли в Людини була родина — стара мати, дружина, діти і... вічні злидні. Бабуся спала на підлозі, бо під була для маленьких дітей, і хоча старенькій не так багато місця належало, проте всім вона заважала. І просила баба смерті, а та все не йшла. Спливало життя старенької, наче намістники в химерній споруді на сцені — своєрідному символі Всесвіту: красивому, байдужому, фаталістичному... чи милостивому, але для всіх однаковому, а тому може здатися, що байдужому. Якось уночі попросила мати свого сина, що бився з бідністю, мов Котигорошок зі Змієм: "Сину, допоможи мені вмерти"... Бо то наче й не гріх, коли зробиш усе, щоб бабуся менше мучилася, а як вона просить, то й поготів не

ТВОРЧА ЛАБОРАТОРІЯ

гріх, а що люди скажуть, не треба думати, бо люди завжди такі — як тобі важко, то жоден не допоможе, а засудять і так, бо вдача в них така... Бідність тиснула, мати просить, та й дружина радить прислухатися, і діти радіють: бабу в ліс поведуть, а як ховатимуть, то мама коржиків напече, священик співатиме... Не хотів чоловік, але якось сталося, що повів матір узимку в ліс, бо там холодно, а скільки тій бабі треба, щоб у кращий світ відійти... І раптом — мов морозом обдає — ти розумієш, що сталося неоправдане, що не можна було цього робити, хочеться назад — як, кажуть, хочеться самогубцеві тоді, коли він уже вистрибнув із вікна.

У книзі "Ваш крик" є монолог Михайла Мельника "Про життя та своє місце в ньому". "...Мені здається, творчість передбачає необхідність відкриття. Не самовідкриття, як часто думають, а саме відкриття для людей такого, що до тебе було ще їм невідомо, — пише Михайло Мельник. — В кожній людині — мільйони струн. Водних вони грають, а в інших вже трохи ослаблені, а може й — розірвані... Якщо в мене є сили та вміння "зачепити" ці струни — це і є моя акторська та режисерська, життєва задача на кожен день".

У цій же книзі вміщено живописні роботи батька Михайла Мельника — Василя Андрійовича. До війни Василь Андрійович був скрипалем і виготовляв чудові скрипки, а з війни прийшов із цурпалками замість рук, глухий, без ока (у нього в руках міна розірвалася). Він мав родину, дітей; написав близько двох тисяч картин.

І ще варто додати, що в Дніпропетровську "Крик", вистави якого виключно україномовні, несподівано став чинником українізації — геніально просто показавши, що сучасне українське мистецтво сягає світових зразків. Між іншим, допомога держави цьому театрові (принаймні на час написання статті) мінімальна.

Михайла Мельника нагороджено орденом Української православної церкви Святого Рівноапостольного Великого князя Володимира III ступеня, він є першим лауреатом Міжнародної премії імені Лєся Курбаса.

"Крик" традиційно гастролує в Києві навесні й восени. Цієї осені Мельник обіцяв привезти спектакль "Лоліта". Хотілося б побажати тим, хто має можливість відвідати виставу, не втратити такої нагоди, бо всі слова не варті відчуттів лялечки, яка набуває крил.

• **Анастасія БОГУСЛАВСЬКА**

ПЕРЕЧИТУЮЧИ
«БІЛУ ГВАРДІЮ»

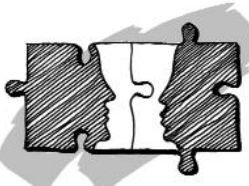
МАЙСТЕРНЯ

У Києві триває IV Міжнародний Булгаковський фестиваль мистецтв. Цього року його тематичною основою стали роман "Біла гвардія" і п'єса "Дні Турбіних". Хрестоматійні (хоча й неоднозначні) твори, присвячені революційному Києву і юності Майстра, продовжують відкривати смислові глибини дослідникам та інтерпретаторам літературно-драматургічної спадщини Михайла Булгакова. Так, під час прес-конференції з нагоди відкриття фестивалю відомий український письменник Юрій Покальчук наголосив на тому, що Булгакова слід перечитувати за новими виданнями (видрукуваними в Москві, до речі), де тексти його романів уперше з'являються без купюр. Тоді стає очевидним, що карика-

турне зображення петлюрівців — це наслідок неймовірного психологічного тиску на письменника і знущання з його текстів. Юрій Покальчук уважає, що є певний зв'язок між убивством Симона Петлюри і датою виходу друком "Білої гвардії". Повну версію знаменитого роману буде озвучено під час читань, якими завершиться фестиваль.

Про трагічну долю творчої спадщини Майстра йшлося й у виставі "Булгаков", привезеній на фестиваль Театром ім. Словацького з Кракова. Режисер Мацей Войтишко наголосив: месидж Булгакова полягає в тому, що навіть у шаленому світі є цінності, і за них варто боротися.

• **Микола СКИБА**

СИНЕРГІЯ ПОСТУПУ

ЯКЩО МИТЕЦЬ НЕ МАЄ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ...

— Що означає сьогодні для українського режисера показати свою нову виставу в Москві?

— Тут кілька складових. Одна з них пов'язана ще з давнім юнацьким досвідом. Свого часу я навчався в Черкаському музичному училищі по класу альту. Але оскільки мене дедалі більше приваблював театр, то я відвідував практично всі драматичні гуртки, які були в Черкасах. Згодом мені й цього стало замало, і я почав їздити до Москви на прем'єри столичних театрів (на тодішню студентську стипендію я міг собі це дозволити), а також — відвідувати репетиції відомого режисера Анатолія Васильовича Ефроса. Я свідомо готував себе до московського театального життя, адже в ньому була концентрація мистецьких і емоційних вражень, які мене підтримували і були дуже важливими для творчого становлення. Мені тоді пощастило бачити, як готувалася постановка знаменитої вистави Ефроса “Місяць в деревні” за Тургенєвим. Це фантастична історія. Чого вартий прем'єрний склад цієї вистави: Ольга Яковлева, Леонід Броневий, Михайло Козаков, Олег Даль, Олена Коренева. Саме Анатолій Васильович порадив мені вдатися до режисури (мені тоді здавалося, що я можу бути цікавим як актор).

Власне, Москва тоді для мене уособлювала життєву і творчу перспективи, а також високу школу. Я зробив кілька спроб вступу на акторські й режисерські факультети до різних інститутів. Але через певний час мені довелося зробити над собою велике зусилля, аби полишити цю московську історію і, діставши національно-патріотичну ін'єкцію, зрозуміти, що органічнішою для мене буде творча реалізація в Україні. Зокрема проходження української театральної школи. Отже, закінчивши училище, я викладав у музичній школі, навчав дітей гри на скрипці й фортепіано, паралельно тривали мої театральні експерименти. Однак усе це ввирвало служба в армії. Я потрапив до Харкова в будбат. І коли мав звільнення, то намагався, передусім, розв'язати три завдання: перше — випити кави (без якої я не міг жити, а в казармі, ясна річ, цієї втіхи не було); друге — зайти до бібліотеки ім. Станіславського й узяти нову порцію книжок; і третє — увійти в харківське театральне середовище. І, о щастя, цим сере-

довищем одразу став Харківський музично-драматичний театр ім. Т. Шевченка, я познайомився з Юлією Гаврилівною Фоміною і Романом Олексійовичем Черкашиним — учнями Леся Курбаса. Так я здобув свою театральну ідентичність (нині, коли я переповідаю ці обставини, переживаю наплив колосальних емоцій). От така дивна відповідь на просте запитання. Так, звичайно, ще слід додати, що Москва й нині залишається для мене великою культурною столицею, де відбуваються події космогонічного порядку, як-от недавній Чеховський театральний фестиваль.

— Це добре, що наша розмова пліне річницем таких спогадів, бо я саме намірився запитати про те, як відбувалося Ваше вживання в український культурний простір — і суто персональне, екзистенційне, й історично зумовлене опанування цього простору, пов'язане з його усяможиттєвими від імперської ойку-

аматорським театром. Він почав із закиду: мовляв, і ти зараз займаєшся українським театром?! Ти вихваляєшся українською театральною школою, ти мені розповідаєш про Курбаса... Хто він такий?! От за мною стоять Мейєрхольд і Міхелс! З одного боку, ця риторика характеризує Гришу як людину національно обмежену. Не можна, звісно, не шанувати театального досвіду Міхелса, а тим більше — Мейєрхольда, але я на той період про театр Габіма міг розповісти Григорієві набагато більше, ніж він знав, проте я цим не хизувався. Тоді й відчув, наскільки важко нам буде впроваджувати в мистецтво національну ідею. Узагалі, це юнацьке зіткнення несподівано набуло ваги в моєму житті.

ПУНКТИР І ЛАБІРИНТ ІСТОРІЇ

— Я хочу повернутися до того, про що йшлося на початку нашої

Наш проект, схоже, наблизився до певної точки біфуркації — як це, зрештою, і має відбуватися з кожним органічним, нелінійним, самоорганізованим, отже, — синергійним процесом. Усі втомилися від політики. Культурної — зокрема. Хочеться живого дотичного середовища, а тут навколо тиняються симулякри і клапті дискурсів звисають зі стін. Щодо “реальних” речей, які впливають на ухвалення рішень, то про них ідеться лише в кулуарах. Публічно речники здійснюють символічний обмін символічними жестами. Можливо, намагаються затулити ними повсюдну стагнацію. Який уже там поступ, а тим більше — синергія (тобто взаємодія у процесі руху)!

Тож я цілком розумію бажання моїх візаві мати за предмет розмови щось більш окреслене, ніж доволі туманні наразі стратегічні перспективи нашої (?) культури. Бавитися в дитинство, згадувати юнацькі роки, які давали відчуття, що все лише розпочинається, турбуватися про

БУДУВАТИ РАКЕТУ, А НЕ ВІЗ

Проскурня Сергій, режисер театру та кіно, сценарист, актор.

Народився 1957 р. у Львові. 1977 року закінчив Черкаське музичне училище, а 1985 року — КДІТМ (театральний факультет). Майстерня Л. Олійника, А. Роговцевої. 1987 року закінчив Вищі режисерські курси. Майстерня С. Данченка.

Засновник театру-студії “Будьмо” (1988—1995 рр.). Із 1992 року директор міжнародного театального фестивалю “Мистецьке березілля”.

мени. Як відбувалося входження в окремішній український культурний простір?

— Мені здається, що від моменту мого національного самовизначення (національного — у сенсі творчому, художньому), я почав розуміти, що мистецька ментальність — це особлива річ. І якщо митець не має національної ментальності, коли йому байдуже, якою мовою розмовляти, писати, із чим себе отожденовати, то він може не відбутися як творче явище. Як тільки я це зрозумів — почав свідомо працювати над формуванням власної національної ідентичності.

Тоді я вже навчався в Києві, у майстерні Сергія Данченка. Крім нього, мою акторську майстерність формували Олійник і Роговцева. Це був першокласний вишкіл. І ось, із величезним запасом вражень від навчання, повернувся я влітку до батьків у Черкаси і зустрів там давнього знайомого, Григорія Гімelfонда, який керував місцевим

розмови, а саме — до культури як способу побудови ідентичності. Адже іноді культурне середовище стає єдиною запорукою формування національної ідентичності, коли інститути державності незрозумілі, як в Україні, або не зорієнтовані на співпрацю із суспільством. Між тим специфіка актуального мистецтва полягає в тому, що воно спрямоване не на побудову чи закріплення певних чуттєвих чи мисленнєвих утворень, а на деструкцію і спростування. Як у такій ситуації будувати культурну стратегію?

— Коли переглянути останні культурологічні публікації — з тим, щоб визначити територію дискусії, — стає помітно, що всі ми (Сергій Васильєв, Дмитро Стус, Оксана Забужко, Алла Загайкевич та інші) постійно ведемо мову про те, що українська культура досі перебуває в резервації. І я не впевнений, що інтерес нової влади переважно до української історії і спроба реконструкції артефактів цієї історії, тобто робота з архайкою, з архайчними символами, може впливати на розбудову сучасної української культури, що це виведе нас із тієї резервації, у якій ми перебуваємо. Радше — така політика здатна поглибити геттизацію національної культури.

— Тобто занурення в архайку, захоплення етнікою відволікає нас від актуальних історичних проблем?

— Абсолютно. Так, нам треба зрозуміти, що, справді, у нації є колосальна історія, потужна культурна платформа, але нам слід будувати на цій основі не віз, а ракету. Апарат, який житиметься сучасним “пальним” і матиме всі складові, які виведуть нашу націю на орбіту світового культурного процесу.

На жаль, і нині, на чотирнадцятому році української незалежності, не можемо говорити про цілковиту нову владу й нову державу. По суті, і нинішня владна команда демонструє всі старі (частом — і анахронічні) способи політичної гри. У цьому контексті молодий, новий, яскравий, тямущий художник передбачає, що його успіх полягає в подоланні цієї системи через гру. Подолати її й себе і в цьому процесі дійти самоідентифікації.

Ось приклад з молодими художниками, які утворили об'єднання Р.Е.П. (Револьюційний експериментальний простір): вони змагалися з проектом Миколи Бабак “Діти твої, Україно” за право репрезентувати нашу державу на Венеціанському бієнале. Але, по суті, і вони, і Бабак — нехай різними мовами — говорять про те саме. Усі зараз стурбовані самоідентифікацією на персоналістичному рівні. Я для цього знайшов Гомбровича з його “Фердімурке”. Микита Кадан для цього продовжує експлуатувати своїх дивних пупсів-малюків, які ожили і стають монстрами, а Микола Бабак використовує тих самих пупсів лише у формі старої фотографії. Знімки реальних малюків, які зі своїми батьками перед знаменитим фотографом в ательє (а таких на всю Україну, може, було чоловік п'ятдесят) демонструють свою ідентичність, тобто — дорослість, спроможність. Вони ж усі, наче маленькі старі. Це діти, які мають тисячу років. Це один із елементів, яким ми демонструємо свою

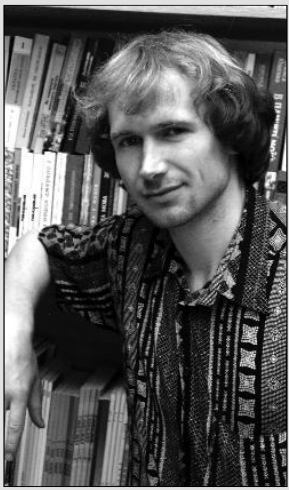
периментальний простір): вони змагалися з проектом Миколи Бабак “Діти твої, Україно” за право репрезентувати нашу державу на Венеціанському бієнале. Але, по суті, і вони, і Бабак — нехай різними мовами — говорять про те саме. Усі зараз стурбовані самоідентифікацією на персоналістичному рівні. Я для цього знайшов Гомбровича з його “Фердімурке”. Микита Кадан для цього продовжує експлуатувати своїх дивних пупсів-малюків, які ожили і стають монстрами, а Микола Бабак використовує тих самих пупсів лише у формі старої фотографії. Знімки реальних малюків, які зі своїми батьками перед знаменитим фотографом в ательє (а таких на всю Україну, може, було чоловік п'ятдесят) демонструють свою ідентичність, тобто — дорослість, спроможність. Вони ж усі, наче маленькі старі. Це діти, які мають тисячу років. Це один із елементів, яким ми демонструємо свою

пристойну пенсію, розмірковувати вслід за Гомбровичем про зіткнення зрілості і незрілості як основний конфлікт життя. А вслід за тим — спробувати вплинути на формування правил гри в загальному просторі, спробувати зробити його спільним, а потім — і “нашим”.

Власне, у таких ось суб’єктивних і суб’єктних іпостасях постає в рамках проекту “Синергія поступу” режисер і продюсер Сергій Проскурня. Точкою відліку для нашої розмови є постановка “Фердідурке” (за однойменним романом Вітольда Гомбровича), здійснена Черкаським музично-драматичним театром і показана цього року в Москві, у Центрі Мейєрхольда.

національну ідентичність у Венеції — на цьому ярмарку мистецького марнославства.

— *По-вашому, наскільки адекватним цьому ярмаркові є проект “Діти твої, Україно”?*

— Я не знаю, не був там і можу посилатися лише на враження критиків, дописи яких читав у пресі. Поки я сам не побачу, нічого сказати не можу. Але уявляю, які месиджі ми адресуємо світові. Річ у тім, що, спілкуючись із багатьма представниками західних і східних культурологічних інституцій, з’ясував, що українська культура в її експортному варіанті сприймається ними як щось надзвичайно неясне, несамобутнє і дуже близьке до кічу. І, повертаючись до “Фердідурке”, мушу сказати: дуже просто було в Москві, в Центрі Мейєрхольда справити враження цією виставою. Не тому, що вона така гарна, а тому, що нічого не відбувається, — порівняно з тим, як інші культури й інші народи проєктують себе у світ. І роблять явища своєї національної культури фактами всесвітнього значення. І це ще одне завдання, яке простими деклараціями міністра про те, що треба створити багато “українських домів” по всьому світу, — годі розв’язати. Нам слід вибудовувати індустрію культури, а не низку сумнівних заходів, які треба постійно рятувати, бо про них згадують в останній момент. І все це в ручному режимі керування...

— *Але, наскільки я розумію, згадана тенденція захоплення архайкою — своєрідна інтелектуальна археологія, спроба розвідати цю саму культурну платформу, на якій ми збираємося будувати “ракету”. Зрештою, такі вправління — одна з умов побудови новітнього національного міфу, важливою складовою якого є історичний компонент. Саме він дає обґрунтування автономності, особистості, тягlostі тієї чи тієї національної спільноти. І без цього не буде сформовано масову українську ідентичність... Але питання полягає в тому, якою має бути пропорція цих самих історичних компонентів щодо інших складових модерного міфу?*

— Біда в тому, що насправді ми не маємо тягlostі історичної пам’яті. Це нагадує (якщо спробувати подивитися на проблему згори) лабіринт, де ми шукаємо міфічного Мінотавра, щоб його подолати. Однак парадокс у тому, що той Мінотавр — це ми самі. І ми повсякчас у цьому лабіринті нашої культури намагаємося наглуздити.

Що в нас відбувається? Пунктир і лабіринт історії, з одного

боку, і невизначена політика щодо культури — з іншого лише консервують наші давні проблеми. Який вихід? По-перше: вийти на реальний діалог влади з народом — не як із електоратом, а як із живими людьми. По-друге: відкрити людям карти сучасної політичної гри, відверто сказати: ось тут буде проблема, там буде тяжко, а там дуже тяжко, але все це треба пережити для того, щоб вийти на інший рівень ситуації. І третє — слід визначити для самих себе, хто ми є, для кого ми працюємо і будемо цю державу. Культура може допомогти розв’язати цю проблему. Мені здається, одна з найбільших бід нової влади в тому, що вона не використовує вповні того людського ресурсу, який самоідентифікувався як український народ. Адже ті процеси, які відбувалися в жовтні—листопаді минулого року, — це було народження сучасної нації українців. Але із цими людьми не хочуть працювати, їх покинуто політиками напризволяще. Мистецтво може стати чинником діалогу між владою і народом.

“КРУГЛИЙ СТИЛ” З ГОСТРИМИ КУТАМИ

— *Гарне слово — діалог... Минуло вже понад півроку відтоді, як інтелектуали й митці зробили спробу утворити експертну спільноту, яка готувалася для конструктивної співпраці з владою — у сфері формування культурної політики зокрема. Йдеться про серію “круглих столів”, зустрічей, які відбувалися синхронно з призначенням теперішнього Кабінету Міністрів, в тому числі — його гуманітарного блоку. Ви були серед організаторів і координаторів однієї з таких креативних акцій, під час якої вироблено пакет детальних і конкретних рекомендацій для уряду щодо найпотрібніших заходів до наведення ладу в культурному господарстві. Яка доля напрацьованих документів, чи залучено ці документи до механізму ухвалення рішень?*

— Ні. Те, що ми з вами зараз робимо, — це ще одна спроба нагадати, що цей креативний згусток існує (у формі реальних пропозицій), і не треба його десь купувати. Цей інтелектуальний капітал люди готові віддати без жодного зиску, аби тільки він почав працювати. А особи і структури, відповідальні за культурну політику в державі, продовжують витрачати великі кошти на те, що зорієнтовано не на розвиток, а на подальшу консервацію і герметизацію культури.

— *Те, що існує проблема діалогу між політичною й інтелектуально-культурною елітами, — зрозуміло (певною мірою це проблема з категорії “вічних”). Але наскільки до діалогу готові самі культтрегери, які настрої панують у середовищі мистецьких еліт? Які тенденції виявилися останнім часом?*

— Якщо раніше ми казали, що стоїмо на порозі переходу в нову соціокультурну, цивілізаційну, гуманітарну якість, то досвід останніх місяців засвідчив невтішний факт, що поріг цей виявився надто високим. І як його подолати, поки, схоже, не знає ніхто.

— *У нашій культурі перманентна катастрофа, і Міністерство культури і туризму незабаром треба буде об’єднати з Міністерством надзвичайних ситуацій...*

— Ось свіжий приклад. Нещодавно культурним відомством було зроблено чергову спробу створити експертну раду з питань актуального мистецтва — на виконання, так би мовити, вимог творчої громадськості. Було запрошено близько сімдесяти осіб — продюсерів, режисерів, мистецтвознавців, художників, арт-критиків, кураторів. Готував зустріч “від громадськості” Євген Карась за допомогою Олени Богомазової. А почалося засідання з того, що пані міністр Оксана Білозір та її заступник з питань мистецтв Ольга Шокало-Бенч звернулися до присутніх: ми вас тут зібрали, а знаєте, які у нас проблеми в бібліотечній галузі... а крім того — у нас проблеми з Міністерством фінансів. Це замість того, щоб напередодні розіслати учасникам ретельно підготовані проекти документів, оголосити порядок денний і домовитися про форми діалогу. Закінчилося тим, що всі пересварилися. У результаті той текст Положення про експертну раду, який пропонувалося взяти за основу, узагалі було відхилено. Хоча не виключено, що він ще десь спливе у владних коридорах як цілком легітимний. Існує гостра проблема імітації діалогу й усіх демократичних процедур. Їх так легко зімітувати.

— *Тобто впродовж останніх мі-*

тому що це вже не оригінально. Мені здається, дуже оригінально і конструктивно — говорити про те, що треба робити, аби подолати більшість із тих проблем, про які ми сьогодні згадали. Дуже проста річ. Якоюсь мірою це буде повторенням тих ідей і постулатів, які було висловлено в січні—лютому цього року. Адже ми несемо ідею реалістичної культурної політики не перший рік, а хтось і не перше десятиріччя — якщо говорити про таких людей, як академік Іван Дзюба. Проте втілити висловлювані ідеї нікому з нас не вдалося — ні в шістдесятих, ні в сімдесятих, ні в дев’яностих, ні тепер. У чому полягають ці ідеї? Слід побачити культуру як єдине ціле і шляхом демократичних процесів, себто конференцій, нарад із залученням максимально широкого кола фахівців (практиків і теоретиків), формувати культурно-мистецьку політику зсередини. У такий спосіб наше розбурхане й розокремлене культурне поле набуде якості кристалу. Ту творчу магму, у яку цей кристал поки занурено, не слід ігнорувати тим, хто відповідає за ухвалення рішень. Вулкан соціального вибуху слід використовувати на повну потужність, а не лише кип’ятити на ньому чай і випускати пару. Чому б саме осердя цього процесу не використати, оту саму “магму”?!

Ідеологію держави створить органічний, природний, мистецький процес у поєднанні зі смисловою вертикаллю. Горизонталь — це всі ми і наша взаємодія. А вертикаль — система регуляції. У нас же поки ця вертикаль є директивною, владною, керівною. Міністерство культури — тому яскравий приклад. Хоча це відомство має виконувати саме регулятивну функцію. Як митець я не хочу, щоб мною керували. Міністерство культури не повинно здійснювати культурну політику. Узагалі, — не варто комусь давати монополію на здійснення культурної політики. Це стара радянська схема. Мусить бути реальний мистецький процес — той брунівський рух, який утворює широку горизонталь і вертикаль як чинник регулятивний.

сяців у культурному просторі України наростають дезинтеграційні процеси?

— Абсолютно. І знову доводиться шкодувати за невикористаними можливостями. Незабаром може дійти до того, що доведеться говорити про новітню історію України як про час невикористаних можливостей.

— *До нашого інтелектуального дискурсу повертається топос поразки? Які чинники грають на вкорінення цих настроїв?*

— Можу сказати лише про чинники, здатні запобігти цьому. Принципово я нікого не хочу зараз згадувати в критичному плані,

РЕКЛАМА ВСІХ ПРИМИРИТЬ?

— *Йдеться про докорінну структурну реформу, але без невеликої культурної революції тут не обійтись, адже ті, хто має певні переваги від держави, так просто з ними не розлучаться...*

— Галузь потрібно реформувати. Не заперечуючи при цьому класичних форм і досвіду і використовуючи їх як стартовий майданчик для запуску (скористаємося намаляованим нами образом) “ракет”. Але ракету ще треба створити, бо поки маємо лише майданчик і пілотів, готових летіти.

Щодо звань (заслужених, народних артистів): потрібно оголосити мораторій на всю систему чинних дотепер преференцій. Усі прекрасно знають, що ім’я більше за звання. І в новій системі координат, яку ще треба побудувати, працюватиме ім’я. А соціальний захист людей мистецтва — на цю проблему варто звернути окрему увагу — слід будувати поза системою старих звань. Творчий шлях артиста не повинен бути зорієнтований на те, що треба за всяку ціну здобути “народного” і ще купу лауреатських дипломів, аби потім претендувати на мікрокопічну пенсію від Президента. А таких пенсій у нас аж двадцять на сьогодні.

— *Це багато чи мало?*

— Це катастрофічно мало.

— *Але ж урядові і так дорікають за надмірний соціальний популізм...*

— Треба врахувати досвід розвинутих країн, де митці впродовж свого активного професійного віку мають пристойну платню, якою вони самі розпоряджаються. Я знаю багатьох видатних режисерів, які живуть виключно на відсотки з банківських вкладів. І це дає їм відчуття свободи творчості.

Ось лише один аспект. Щорічно близько двох мільярдів гривень фігурують у бюджеті Міністерства культури. Однак щоразу, коли заходить мова про культурну політику, постає питання про ефективність використання цих коштів. Крім того, чинне законодавство не дає змоги творчим колективам використовувати мішані системи фінансування, коли частина коштів надходить із Державного бюджету, частина — від фондів, меценатів, рекламодавців.

До речі, рекламні агенції — якраз завдяки добре налагодженому менеджментові, концентрації капіталів і креативу — незабаром почнуть продукувати цілком мистецькі явища. Зверніть увагу, реклама розвивається не в бік спрощення, а в бік пошуку складних художніх образів і парадоксів.

— *Така ситуація провокує питання про межі власне культури — як змінюється специфіка цієї своєрідної території творення смислів від безпосередньої зустрічі з ринком, із викликами часу. Те, що глибинні тектонічні зсуви відбуваються на цьому терені, стає дедалі очевиднішим — особливо на прикладі пластичних мистецтв. У тому, що донедавна ще можна було назвати образотворчим мистецтвом, естетики стає дедалі менше, натомість у мистецькій сфері більшає ідеологем, інтелектуальних ребусів, мистецькі месиджі апелюють не стільки до людських почуттів, скільки до соціального контексту, у якому перебуває реципієнт. Іноді мистецтво набуває формату своєрідної соціальної реклами.*

— Я б назвав це новим реалізмом, який народжується на стику творення і продукту. Чому дедалі більшої популярності набуває перформанс? Тому що момент існування митця, творення ним мистецького продукту і сам продукт тепер максимально зближені. Власне, цей новий реалізм — як новий автопортрет митця в його тривалості. А іншим він і не може бути, бо іншого виходу немає в нинішній ситуації. Хтось, можливо, називає це мімікрією культури, а я називаю це просто пошуком нових джерел існування і нових способів самотворення.

● Ідея проекту й інтерв’ю
Миколи СКИБИ

Фото Г. ОБОРСЬКОЇ

ЛУПАЙМО ЦЮ СКАЛУ!

14 липня у приміщенні Національної спілки письменників України відбулася сесія Головної ради Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка. Голова товариства, народний депутат України Павло Мовчан окреслив ті параметри роботи зібрання просвітнянського проводу й діяльності організації загалом, яких вимагає сьогоднішня ситуація. «Просвіта» завжди стояла й залишається на твердих державницьких позиціях і сьогодні здатна виконувати в українському суспільстві таку важливу функцію, як ідеологічна, бо «Просвіта» де-юре й де-факто (!) — загальнонаціональна організація.

Пропозиції керівників обласних просвітнянських осередків щодо покращання діяльності «Просвіти» й розв'язання наболілих проблем українського відродження знайшли відбиття в ухвалах сесії. Ідей чимало. Приміром, головний редактор газети «Слово Просвіти» Любов Голота запропонувала створити просвітнянське інформаційне об'єднання (медіахолдинг), а також продовжити на шпальтах га-

зети акцію «Домівка Просвіти» з метою висвітлення умов, у яких працюють місцеві осередки Товариства.

Лідери «Просвіти» констатували негативні зміни у ставленні до національних цінностей і те, що необхідно вдаватися до радикальних дій, аби змінити ситуацію, особливо коли йдеться про обстоювання позицій української мови. Нещодавно бузувіри в Донецьку познущалися над пам'ятником Тарасові Шевченку. На ринок України «братня» Росія вкинула комп'ютерну гру, проїняту зневагою до українців, яка розпалює міжнародну ворожнечу. А всі ігри розраховано на молоде покоління! Відомий артист Олег Філімонов у програмі «Джентльмен-шоу» (вона транслюється в кількох країнах СНД) висміював текст Гімну нашої держави. У Криму руками податківців і працівників Пенсійного фонду робиться все для припинення діяльності єдиної тут української газети «Кримська світлиця». Наразі за ці незаконні дії ніхто не несе жодної відповідальності — ні донецький міський голова, ні розповсюджені компакт-дисків, ні керівництво телеканалу *Інтер* — замовник «Джентльмен-шоу», ні урядовці Криму. Їм просто немає чого боятися, позаяк за останні місяці в нашій державі накреслилася тенденція до нехтування національної ідеї, зневажання національних святинь, державної мови на всіх рівнях.

На сесії Головної ради було процитовано виступ віце-прем'єра Миколи Томенка на VII конгресі Міжнародної асоціації українців

(МАУ) в Донецьку, який заявив, що «національна ідея складається з регіональних національних ідей. І в Івано-Франківську вона одна, в Донецьку — інша», чим перекреслив глибокий і компетентний виступ академіка Івана Дзюби про українськість Донбасу. Чи це не заклик до роз'єднання України? Чи виступ Томенка не суголосний із позиціями деяких партій, зокрема СПУ й Партії регіонів, що підписали угоди про співпрацю з шовіністичними «Єдиної Росією» та «Родиною» і нарешті виявили свою промосковську сутність, допомагаючи Росії легітимізувати свій вплив на Україну? — запитують просвітняни.

У жодній державі світу немає стільки чужомовної реклами, як у Києві й інших містах України. Для Італії чи Словаччини — це було б принизливо. У Франції згідно із законом 1994 року «Про захист французької мови» такі рекламні установи були б оштрафовані на велику суму, а їхні керівники навіть ув'язнені. У нас це — норма. Хоч є фактом порушення Законів України — «Про мови», «Про рекламу», «Про телебачення й радіомовлення».

Прикриваючись переходом освіти на рейки так званого «Болонського процесу», Міносвіти намірюється вилучити з навчальних програм вищих навчальних закладів вивчення української ділової мови та історії України. Чому це дозволено?

Представники певних кіл простирають руки й до Всеукраїнського товариства «Просвіта», замовляючи одну за одною перевірки фінансової діяльності організації з

Фото Г. Оберської

метою її дискредитації в очах громадян України. У багатьох обласних центрах місцеві об'єднання «Просвіти» залишилися без приміщень, тоді як навіть в умовах царської Росії й Австро-Угорщини «Просвіта» мала де працювати.

Чи все це не спрямоване на зруйнування українського суспільства? Громадяни України розгублені й подивовані бездіяльністю влади, якій ще довіряють, на яку покладають надії щодо об'єднання навколо національної ідеї й ідеї державності України. Тому потрібне негайне втручання в цей небезпечний процес, аби його зупинити.

* * *

Заступник голови Донецького обласного об'єднання ВУТ «Просвіта» Марія Олійник жартувала, що коли спостерігає в регіоні грубе порушення Закону України «Про мови», то погрожує, що візьме в руки кувалду й у такий спосіб впливатиме на місцевих чиновників. Сподіваймося, що не дійде аж до таких радикальних засобів розв'язання національно значущих питань. Але Франкове «Лупайте сю скалу», — як підкреслила Любов Голота, і нині актуальне для просвітнян гасло, бо знову й знову вони мусять ставати перед стіною глухоти, невігластва, ворожості — за ідеал української України.

● Підготувала матеріали
ЛЕСЯ ТКАЧ

УХВАЛА № 1

Обрано членами Центрального правління ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка:

1. Буравського Миколу — директора і художнього керівника академічного театру українського фольклору «Берегиня»;
2. Гайдамаку Анатолія — народного художника України;
3. Герасименка Василя — заступника начальника Головного управління освіти і науки КМДА;
4. Голоту Любов — письменника, головного редактора газети «Слово Просвіти»;
5. Гояна Ярему — письменника, директора видавництва «Веселка»;
6. Гнаткевича Юрія — народного депутата України першого скликання;
7. Жигуна Олександра — художнього керівника народного хору «Почайна»;
8. Клічка Василя — поета, директора Видавничого центру «Просвіта»;
9. Ломачука Дмитра — директора ТВ «Просвіта»;
10. Мандзюка Василя — головного редактора інформаційного відділу радіостанції «Голос Києва»;
11. Нестерчука Миколу — відповідального секретаря ВУТ «Просвіта»;
12. Погрібного Анатолія — професора Київського національного університету ім. Т. Шевченка;
13. Пономарева Олександра — професора Київського національного університету ім. Т. Шевченка;
14. Філіпчука Георгія — голову Секретаріату КУІну;
15. Ющука Івана — професора Київського Міжнародного університету.

14 липня 2005 року
м. Київ

УХВАЛА № 2

Обрано заступниками голови ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка:

- Волковецького Степана** (м. Івано-Франківськ) — **Захід України;**
Олійник Марію (м. Донецьк) — **Схід;**
Дольник Галину (м. Одеса) — **Південь;**
Філіпчука Георгія (м. Київ), **Пономарева Олександра** (м. Київ),
Нестерчука Миколу, відповідального секретаря ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка (м. Київ) — **Центр.**

14 липня 2005 року
м. Київ

Фото Г. Оберської

НА РОЗМОВУ З ТВОРЦЕМ ГРИВНІ

Наприкінці червня в Національному педагогічному університеті імені М. Драгоманова відбулася зустріч із Василем Івановичем Лопатою — заслуженим художником, лауреатом Шевченківської премії, творцем образу нашої національної валюти. Захід організувала Київська «Просвіта».

Часто можна побачити на власні очі відому та знану людину. Тому на запрошення Ольги Віталіївни Пугач (голови Київської «Просвіти», ініціатора заходу) відповіла миттєво: «Звичайно, я під!»

Зустріч із Василем Лопатою

відбувалась у формі діалогу. Охочі могли дістати відповіді на запитання, які їх цікавили. Звичайно, найбільше було питань про історію створення гривні, що поруч із Гімном, Прапором та Гербом стала символом нової, незалежної України.

Особливо запам'яталася розповідь пана Василя про те, як він обстоював ідею зображення гетьмана Івана Мазепи на грошових знаках.

Портрет неугодного Росії гетьмана на десятигривневій купюрі ми бачимо щодня. А як би хотілося, щоб на інших купюрах з'яви-

ЗУСТРІЧ

лися портрети Петлюри, Бандери, Шухевича... Дбаймо про визнання наших героїв!

Василь Лопата має чималий художній доробок. Він ілюстрував твори майстрів української класики (Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки та багатьох інших). Добре відомі його ілюстрації до «Слова о полку Ігоревім».

Зустріч із художником лишила тепле враження. Хочеться, щоб такі заходи відбувалися частіше.

● **Софія ГОЛОТА**

Фото Г. Оберської

«КОЗАЦЬКИЙ РОДОСЛАВ» ЗНОВУ ЗБИРАЄ ДРУЗІВ

У добу оновлення й духовного відродження ми пильніше вдивляємося у свою історію, славною сторінкою якої була й залишається Конотопська битва — один із символів національно-визвольної боротьби українського народу. 346 років тому під Шаповалівкою відгриміли гармати й віддзвеніли шаблі. Поля, колись політі кров'ю, стали мирними ланами. Та нащадки пам'ятають про той великий бій і щороку вшановують його героїв, на честь яких у Шаповалівці споруджено пам'ятний знак.

17 липня в Шаповалівці передзвін сповістив про відкриття Четвертого обласного культурно-мистецького фестивалю «Козацький родослав», на який прибули гості з усієї області, а також із Києва, Батурина, Чернігова, Ніжина. Фестиваль проходив за підтримки ВУТ «Просвіта» й Української народної партії. Мистецькому дійству передувала науково-практична конференція «Конотопська битва: погляд через століття». Про свої дослідження перебігу Конотопської битви 1659 року та її значення в українській історії розповіли місцеві краєзнавці О. Корнієнко, І. Перерва. Цікавим і змістовним був виступ уславленого академіка, народного художника Миколи Стороженка, який зазначив, що все довкола — це наслідки минулих подій, а в тому, що відбувається зараз, зароджується майбутнє.

Відкриваючи фестиваль, голова Конотопської райдержадміністрації В. Калита наголосив на тому, що ми не маємо права забувати історичні події 1659 р., які є корінням нашого родоvodu, що живить нас силою й наснагою.

Вітаючи гостей і учасників фестивалю, Василь Григорович висловив сподівання, що наступного року фестиваль набере ще

більших обертів і переросте в усеукраїнський.

Лунає Гімн України, про початок фестивалю сповіщає феєрверк. І за давнім народним звичаєм — хлібом із нового врожаю, у якому і роси травневих ранків, і сіль хліборобського поту, — вітають дорогих гостей. А серед них Герой України, академік Анатолій Авдієвський, народний депутат України, голова ВУТ «Просвіта» Павло Мовчан, ушановані земляки — академік, ректор Національного педуніверситету ім. М. Драгоманова Віктор Андрущенко й академік, народний художник Микола Стороженко.

Гості й учасники фестивалю поклали квіти до пам'ятного знаку, поблизу якого відбулася поминальна літургія. Розпочалося святкове дійство урочистим походом учасників художньої самодіяльності й колони козаків — під звуки козацького маршу.

Фестивальну програму продовжили виступи учасників художньої самодіяльності, — і залучала над Шаповалівкою пісня, у якій прославлявся весь козацький рід. Були на фестивалі колективи з усіх районних центрів Сумської області. Окрасою концертної програми стали виступи гостей із Києва: заслужених артистів України Жанни Боднарук і Олександра Василенка.

Не менш захопливим дійством було посвячення юнаків у козаки. Поцілувавши козацький прапор і шаблю, юні козаки поклялися бути вірними Україні. Поруч зі сценою розташувалася виставка «Дивні витвори рук людських» — зразки народного декоративно-ужиткового мистецтва майстрів району.

А театралізовані курені від закладів культури Соснівського, Шаповалівського, Шевченківського та інших районів приваблювали пахощами козацьких страв, піснями й веселощами.

Захоплення у глядачів викликали виступ ансамблю «Червона калина», виступ хору імені Григорія Верьовки під керівництвом Анатолія Авдієвського... Співала вся площа!

Завершував концертну програму народний артист України Богдан Сташків зі своїм колективом артистів. Лунала народна пісня, сучасна естрадна пісня, був гумор, і віршоване слово.

Фестиваль завершується, лунає фінальна пісня:

Роде наш красний,
наш прекрасний роде,
Хай же над тобою мирне небо
сходить.
Нехай в росах сяє гронами
калина,
Хай розквітає мати Україна.
До нових зустрічей, «Козацький родослав»!

Тетяна ФЕДІЄНКО
Фото І. ПИЛИПЕНКА

«ЧУМАК ВОЛИ ЗАКЛАДАЄ»...

Концертом-толокою з такою більш ніж символічною назвою, який відбувся 16 липня в Києві, біля підніжжя пам'ятника Тарасові Шевченку, — дано старт мистецько-просвітницькій акції «Сіль землі — чумацьким шляхом». Організатори дійства — Всеукраїнське товариство «Просвіта» й Українська народна партія, за участю народного чоловічого хору «Чумаки» під орудою Олександра Жигуна. Шлях сучасних чумаків, як і їх легендарних попередників, проляже до Криму. Просвітницька валка відвідає Черкаси, Кременчук, Запоріжжя, 21 липня мандрівників має зустріти Сімферополь, а завершиться акція 27 липня в Севастополі.

Символізм назви полягає в тому, що волів — цих локомотивів селянської економіки — давно в Україні немає. Тож довелося впрягатися в ярма народним депутатам. Щоправда, ненадовго. Дорогами України чумаки пересуватимуться на автобусах, наданих компанією «Оболонь». Головне гасло акції — «Цінуй своє». Тому, крім традиційних пісень, символічну чумацьку мажу завантажено цілим міхом економічних питань, які дорогою до Криму організатори дійства обговорюватимуть із місцевою громадою, представниками влади, підприємцями. Благословив сучасних чумаків у дорогу Патріарх Київський і всієї України-Руси Філарет, закликавши Господа приставити ангелів-охоронців до тих, хто вирушає в цей похід.

Микола СКИБА

ПРОБЛЕМА

18 липня — роковини однієї з найганебніших сторінок нової історії України.

У цей день, десять років тому, працівники міліції, підкоряючись злочинному наказові тодішньої влади, яку уособлювали президент Кучма та прем'єр Марчук, зі зв'язкою жорстокістю били учасників похоронної процесії Патріарха Володимира (Василя Романюка), аби не допустити поховання справжнього патріота України, правозахисника, святої людини в освяченій землі Святої Софії. Били священиків, жінок, простих людей, які йшли у процесії, аби віддати останню шану своєму духовному пастиреві. Били навіть труну з прахом мученика. Саме тоді стало ясно, куди весть українців та влада.

Патріарх Володимир, який за радянського режиму сімнадцять років пробув у таборах (10 років за те, що був воюком УПА, і сім років за правозахисну діяльність), багато сил поклав на те, щоб нарешті об'єднати православні українські церкви і створити єдину Церкву. На жаль, смерть передчасно обірвала його подвижницьку працю. І досі дехто каже, що ця смерть не була випадковою.

Так сталося, що тіло патріарха було поховано перед брамою Святої Софії. З одного боку — це символ непокори, з другого — порушення всіх християнських канонів, бо за огорожею завжди ховали тих, кому Церква не дала благословення. Патріархові Володимиру в благословенні відмовила влада. Землю перед брамою освятила кров людей богомільних...

На сьогодні маємо нову владу, яку вибороли й ті, хто десять років тому захищав могилу Патріарха Володимира від знівільшених прислужників звіра.

ПАТРІАРХ ПЕРЕД БРАМОЮ

Цій владі вірять. Свідченням цього стало те, що на вічі 18 липня біля могили Патріарха люди, що належать до різних політичних і громадських угруповань (а тут були і представники Української народної партії, і унсовці, і просвітяни та інші патріоти), не допускати жодного ганебного слова про чинного Президента та його команду. Хоча відсутність на вічі представників влади, м'яко кажучи, дивувала. Адже є безпосередній зв'язок між подіями на площі перед Святою Софією в 1995-му і подіями на помаранчевому Майдані у 2004-му. Та й питання про перепоховання Патріарха Володимира стає одним із ключових, особливо в контексті нагальної потреби створення в Україні Єдиної Помісної Православної Церкви, про яку мріяв Патріарх і яка поклала б край тому міжконфесійному розбратові, що дає змогу прислужникам Москви, які називають себе Українською православною церквою Московського патріархату, сіяти безлад у душах україн-

ців. Досить гарно про потребу об'єднання та ставлення до так званої Української церкви Московського патріархату сказав у своєму слові на вічі давній товариш Патріарха по радянських таборах, відомий правозахисник, член Гельсінкської спілки в Росії, священник Гліб Якунін. Він закликав присутніх не вірити "обманщикам", які не мають права називатися Українською церквою і які показали своє справжнє обличчя, коли служили злочинній владі під час подій Помаранчевої революції. За словами отця Гліба, справжні віруючі в Росії навіть заздрять на те, що в Україні стали можливими демократичні перетворення, і на те, що в нас була така людина, як Патріарх Володимир, який і зараз благословляє українців у Небесному Царстві.

Питання перепоховання останків Патріарха Володимира у стінах Софійського собору нарешті треба розв'язати, і розв'язати якнайшвидше. Це провадив на вічі голова Товариства політв'язнів і репресованих Євген Пролюк. Урешті, це був би вагомий аргумент влади на користь утвердження української державності.

На вічі пролунала й інша цікава думка: якщо Бог захотів, щоб тіло Патріарха було поховано біля Софії, то чи не слід збудувати на цьому місці каплицю, куди могли б приходити люди і де проходила б відправа? Погодилося: думка справді цікава. Перешкодити може те, що комплекс Святої Софії — національна архітектурна пам'ятка. Але ж історія України триває. Свята Софія постане не за один рік. І на-

Фото Г. Оберської

ше покоління також творить історію. Каплиця над тілом патріарха Володимира була б вагомим внеском в архітектурну спадщину, ніж сотні недолугих будівель (у тому числі й неоковирних храмів), які ми ризикуємо залишити на спомин майбутнім поколінням. Тож, може, таку пропозицію варто обговорити всією громадою. Слушна пропозиція, яка також пролунала на вічі, — це те, що в Україні час створити Пантеон національних героїв, який став би святим місцем, у тому числі для молоді.

Учасники віча одногосно підтримали пропозицію, що слід порушити карну справу проти тих, хто десять років тому зчинив криваву бійку під стінами Софії. І не тільки проти виконавців, а й проти тих, хто віддавав накази, — проти Кучми і Марчука. Але чи буде це виконано? Бо навіть документаль-

ний фільм про події 18 липня 1995 року, створений Всеукраїнським товариством "Просвіта", так і не було показано національним телебаченням. Як зазначив у своєму виступі Ігор Мазур, голова Всеукраїнського УНА—УНСО, треба боротися за те, щоб фільм показали ще до кінця липня, і не вночі, а в рейтинговий час. Широки верстви громадськості, молодь мають подивитися документ із місця злочину тодішнього режиму.

Від нашої боротьби залежить: чи зазнає справедливої пошани тіло Патріарха, яке досі лежить перед брамою, у той час як душа святого отця вже давно увійшла у браму Царства Небесного. Чи, може, Патріарх Володимир разом із апостолом Петром та іншими святими стоїть біля небесної брами, приймаючи страдницькі українські душі? Хто може це знати...

Фото Г. Оберської

КОНФЛІКТ

Як правило, дипломатична війна починається у формі застереження: мовляв, ідеться до бойових дій. Після сутички на кордонах держави обмінюються нотами протесту, згодом висилають із країн дипломатів, тоді знов обмінюються заявами, оголошують мобілізацію, урешті в когось не витримують нерви, і народжується нова "гаряча точка". Буває, що на стадії дипломатичної війни втручаються посередники та миротворці й спільними зусиллями конфлікт тихо-мирно врегульовують.

Можемо спостерігати цю класичну схему у своїй державі, ще й у столиці, де після батальних сцен у Верховній Раді розпочалася дипломатична війна між урядом і керівництвом парламенту.

Спочатку Прем'єр-міністр Юлія Тимошенко після засідання уряду 13 липня оприлюднила заяву Кабінету Міністрів, у якій рішуче засуджувалися дії деструктивних політичних сил і підтримка цих деструктивних сил керівництвом Верховної Ради, унаслідок чого не поставлено на голосування й не ухвалено десятки важливих законів, зокрема щодо житлового будівництва, упорядкування ці-

ноту політики на споживчому ринку цукру і м'яса, створення сприятливих умов для підприємництва. На думку авторів заяви, це "політичне дикунство" сприяло збереженню соціальної і економічної напруги в суспільстві і, як наслідок, подальшій дискредитації роботи Президента та уряду. На думку урядовців, єдиним порятунком є негайне створення дієвої парламентської більшості з усіх державницьких політичних сил, які підтримали

ДИПЛОМАТИЧНА ВІЙНА?

урядові ініціативи під час останнього голосування. Така спільна діяльність уряду та Верховної Ради нарешті забезпечить стабільність у країні. Не обійшлося в урядовій заяві без нагадування, що опозиційні сили вже розпочали битву за майбутній парламент.

"Нота протесту" від ображеної сторони, а саме від Голови Верховної Ради Володимира Литвина, не змусила себе довго чекати. Увечері, після засідання Погоджувальної ради депутатських фракцій, було оприлюднено заяву, у якій Кабінет Міністрів звинувачено в дестабілізації ситуації в країні, перед-

виборній грі, у некваліфікованій роботі та дискредитації Верховної Ради. Хоча щодо дискредитації урядовцями частини депутатського корпусу — то, відверто кажучи, у заяві передали кути меду. Бо більше, ніж депутати самі себе дискредитували, зробили це ніхто не спроможеться. І ще, хоч як це дивно, заява закінчувалася майже тим самим: закликом до спільних дій Президента, Вер-

ховної Ради й уряду для забезпечення довгоочікуваної стабільності в Україні. Спільність добрих намірів при фактичному розпалюванні конфлікту змушує замислитися: все ж таки тут щось не те. Ну, комуністів іще можна зрозуміти: у них ідеологія така, що без соціальної напруги в суспільстві й класової боротьби вони самі відірнуть... як клас. Тож для них що гірше, то краще. Аутсайдерів політичного процесу, що приєдналися до комуністів, сяк-так теж можна зрозуміти. А от спікера Верховної Ра-

ди зрозуміти важче... А може, справді — передвибірне планування майбутніх конфігурацій, тихий захист економічних інтересів і страх опинитися за бортом політичного човна вже застилає комусь очі? Тим паче, що навіть фракція СДПУ(о) покваліфікувала виголосити, що цю заяву есдеки не підписували й узагалі не бачили. Що вже казати про партію, програми яких збігаються зі стратегією розвитку країни й утіленням програмних ідей Президента?

Як не є, а війну оголошено. Поки що на дипломатичному рівні. Уже чути голос головного миротворця — Президента України — з вимогою негайно припинити конфлікт між учораїшніми революційними соратниками в ім'я тієї самої стабільності в державі. Але чи почують опоненти цей заклик? Бо останні події у Верховній Раді, на жаль, засвідчили, що в нас як у голову собі щось візьмуть, то не слухають і не чують нікого. Навіть президентів...

Тож будемо очікувати бойових операцій на вулиці Грушевського? Чи матимемо восени ефективну парламентську більшість із новим заступником Голови Верховної Ради й нарешті призначеними головами парламентських комітетів?..

ПРОЗОРИ ВИБОРИ

Обирати депутатів до парламенту 2006 року будемо за новими правилами. Ці правила під назвою "Закон про вибори народних депутатів" затверджено на останньому сесійному тижні Верховною Радою України.

На щастя електорату, цей закон визнали найкращим і найдемократичнішим за останні роки навіть представники нинішньої опозиції. Хоча від депутатів усіх фракцій було подано кількості поправок. Та більшість із них не набули чинності. Авторський колектив нового законопроекту належно попрацював після президентської кампанії, маючи на меті мінімізувати зловживання й махінації під час проведення кампанії загалом і голосування зокрема.

Нова редакція Закону закріпила те, що вибори майже на всіх рівнях відбуватимуться на пропорційній основі, себто — виключно за партійними списками. Жодної поправки щодо повернення до старої, мішаної системи навіть не подавали на голосування. По-

новому — то й по-новому. Більшість змін у новій редакції Закону стосувалися тільки процедури. Особливу увагу, як наголошено при обговоренні законопроекту в другому читанні, було зосереджено на двох важливих складових: одна складова стосується верхньої межі щодо кількості членів виборчих комісій, для того, щоб можна було за-

що звинувачень у некваліфікованій роботі комісії, яка спричинила безлад у списках, на майбутніх виборах уже не буде.

Щодо можливості застосування на виборах адміністративного ресурсу, то під час обговорення міністр юстиції Роман Зварич клявся від імені Міністерства, що до вересня буде створено такі умови роботи Централь-

НОВІ ПРАВИЛА ГРИ

безпечити справді ефективну роботу цих комісій. І друга проблема, яку розв'язує цей законопроект, — це складання списків, яке пропонують розпочати вже в серпні цього року. На ці дві складові планується звертати особливу увагу всіх учасників виборчого процесу: рівень підготовленості, правової обізнаності членів комісій і ретельне складання списків виборців. Слід сподіватися,

що звинувачень у некваліфікованій роботі комісії, яка спричинила безлад у списках, на майбутніх виборах уже не буде.

Багато зауважень стосувалося закріплення норм щодо володіння українською мовою як кандидатами в депутати, так і членами дільничних комісій. Виявилось, що на минулих виборах при роботі дільничних комісій деякі працівники, нібито вільно володіючи рідною, до того ж державною мовою, не

могли скласти українською елементарного документа. Отака цікава безграмотність. Але, на жаль, мовні претензії у поправках не пройшли. Хоча за цим шкодував і автор змін до законопроекту народний депутат Юрій Ключковський. Багато поправок не відповідало формулюванням чинної Конституції України, що дало привід не раз згадати (зокрема, Ключковському) не зовсім привітним словом хрещених батьків Конституції, які ухвалили її 1996 року саме в такій формі. Але підмінити Конституцію законами депутати все ж не стали.

В останній передканікулярний день депутати на законодавчому рівні розв'язали проблему сумісництва. Відтепер, згідно з новими законами, сумісникові дано двадцять днів на розв'язання дилеми: чи залишається він депутатом, чи йде за призначенням до виконавчої влади.

Матеріали підготувала
Радміла КОРЖ

ВІДУК ПРО ТОК-ШОУ

Пережовувати нав'язлу на зубах тему — справа не вельми цікава. Хіба що коли хочеш показати новий підхід... Утім, новизною в передачі “Я все про вас знаю” (16.06.2005 р.) не дуже й пахло. Відчувалося, що авторові мильних ток-шоу Нова-рбову забракло мила, й він знічев'я зачепив гостре питання суржику, навіть не запросивши до розмови авторитетних мовознавців чи письменників. Отже, “оригінальність” підходу полягала в тезах: “я могу говорить на украинском, но не хочу” (так варто було розцінювати виступ російського філолога з Київського педуніверситету), “какой нелепый этот язык!” (по кілька анекдотів від учасників шоу), “ви не спрможні жартувати, бо у вас немає свого Гоголя” (!) і взагалі, українська мова — штучна.

Над такою примітивністю можна було б посміятися, якби розмова відбувалася за пляшкою самогону, а не на телебаченні. Отож, якщо тверезо відповідати на

СУРЖИК ЯК НАВ'ЯЗУВАНА ФОРМА МОВИ

півп'яні закиди, слід зупинитися принаймні на останньому. По-перше, жодна літературна мова не виникла природно. Літературна мова — оброблена, огранована форма загальнонародної мови, продукт свідомої праці діячів культури. По-друге, саме українська літературна мова розвинулася на місцевій основі — на києво-полтавських говірках. На літературну ж мову росіян значною мірою вплинула штучна церковнослов'янська мова, що належить не до східнослов'янських, як українська та білоруська, а до південнослов'янських мов.

І взагалі, слухаючи ту нісенітницю, неначе опинилася в рідній київській школі ще за Союзу. Схожий рівень мав директор цього закладу, який на скарги вчительки про недостатній рівень знань у класі заявив: “Скажите ученикам спасибо, что они вообще учат этот жлобский язык”. Отож минуло років із п'ятнадцять, як розмови в такому тоні

стали вважатися неетичними. Та зараз — інша річ: переділ власності “донами” й іншими “новими”, а тема мови має (за планом) перетворитися на червону ганчірку, до якої прикипів поглядом південно-східний електорат, готовий пробачити своїм тореро всі гріхи.

Не знаю, хто за що, а я виходила на Майдан підтримати президента-патріота, спроможного зупинити цю аномальну хвилю нападок на українську мову. Так, до влади прийшли патріоти, та суспільні пазли складаються довгими руками, що ростуть з одного місця... На жаль, не з п'ятої точки, а з шостої частини суші (чи принаймні з тієї, що знову прагне стати нею). І пазли ці являють нам досить цікаву картинку “громадської думки”. По-перше, більшість українців ні сіло ні впало мріють про другу державну мову. По-друге, суспільність уже підготовлена до цього завдяки наполегливим багаторічним зусил-

лям ЗМІ. Маленький приклад: пройдіться в Києві по газетних “точках”, завалених друкованою продукцією. Навряд чи в кожній запропонують вам бодай одну газету українською мовою... І по-третє, виявляється, суржик — це мова народу! І з ним, суржилом, не треба боротися. Слід лише зачекати, доки народ зрозуміє, що ліпше перейти на “культурну мову”. Так режонував своє шоу Нова-рбов. А в контексті передачі це прозвучало однозначно: культурна мова — саме російська. Оце і є очікувана “оригінальність” теми суржику й новий поворот у темі двомовності. Не треба бути пророком, аби передбачити хід “їхніх” думок: тема двомовності скоро зведеться до теми одномовності. Бо хіба ж суржик, “недомова”, може конкурувати у державній сфері з “культурною мовою”?..

Договоритися до того, що народ поголівно перейшов на сур-

жик, міг тільки представник нашого спотвореного, “зсердюченого” шоу-бізнесу. До речі, про Сердючку. Ось уже чотири роки в журналі “Барвінок” я веду мовну рубрику, персонаж якої Лерка Севрючка. Цей упізнаваний дітьми образ допомагає школярам зрозуміти: суржик — антимова, бур'ян на культурній ниві. А в тисячах листів від наших читачів та сама думка: ми не говоритимемо суржилом, — він принижує людину. Та замовні шоу не визнають чистої правди. Головне — побабратися в білизні не першої свіжості й не першої давності — десь так часів закінчення українізації 30-их років. Та закінчення, впевнена, не буде, хай би якими завулками нас підводили до “оригінальних” думок.

• **Леся МОВЧУН**, письменниця, кандидат філологічних наук, науковий співробітник Інституту української мови НАНУ

ДО ОСНОВ

Мова кожного народу формується не випадково, а під впливом існуючих природних умов, аур кожної країни. І тому на території України могла сформуватися і є природною лише українська мова, подібно до того, як природними на нашій землі є, наприклад, льон, а не бавовна, ялинка й сосна, а не пальма, вишня й черешня, а не інжир. Водночас мова віддзеркалює менталітет, характер, душу, дух людини й народу, впливає і формує їх. У злої людини, злого народу й мова зла, має негативну енергетику. Зручно, спокійно, розкуто людина почуватися, спілкуючись рідною мовою у рідному етнічному середовищі. Послугуючись чужою мовою, людина робить насилля над своєю психікою. При цьому в ментальності та в характері людини, незалежно від її свідомості і бажань відбуваються різні зміни.

Завдяки незлобливості та доброті менталітету й мови українського етносу і його предків ми, як свідчить “Повість времінних літ”, існуємо безперервно вже понад 7500 років, а за Велес-книгою нам більше 60 000 літ. Такого довгого життя на планеті не має жоден інший етнос. І ми можемо лишитися не знищеними в часі, якщо не відчужаємося рідної мови. Для віруючої людини зрозуміло, що мова кожного народу дана Богом. Цілком зрозуміле це і для людей, які знають, що таке “аура” та “еґрегор”. Зокрема дослідження впливу мови на ауру показали, що після виголошення молитви аура стає потужнішою, а після лайливих слів сильно ослаблюється. На жаль, серед нас є надто багато отруєних сатанинським комуністичним атеїзмом, які всього цього не знають і мають “ковбасну”

СЛОВО ПРО СЛОВО

свідомість: як заговорю українською мовою, то ковбаси на прилавках магазинів з'явиться більше? Але саме так: усі наші біди від того, що ми не розмовляємо рідною мовою, отже, не можемо порозумітися, не можемо зміцнити свій еґрегор та навести лад у власній країні. А коли заговоримо однією мовою, то, безумовно, більше буде всього, а не тільки ковбаси.

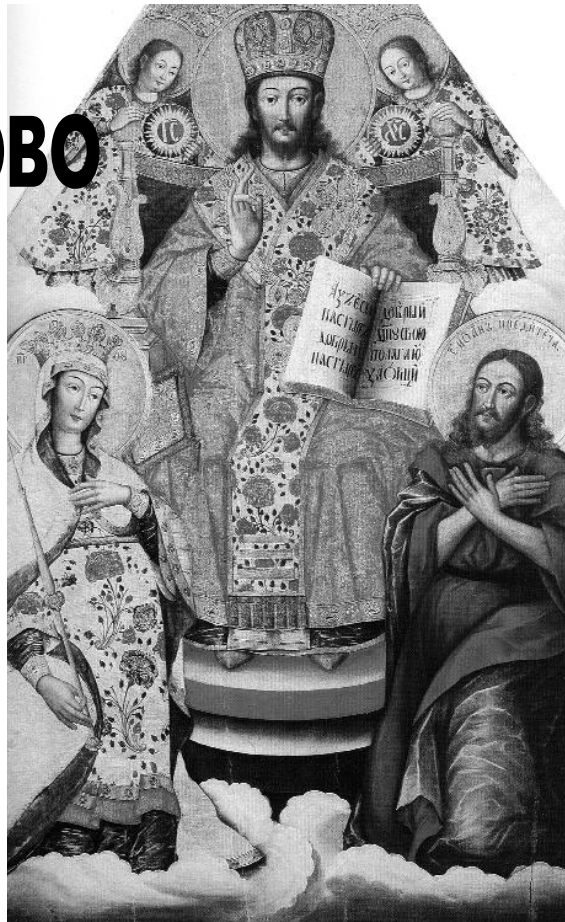
Про справедливості наведеної аргументації свідчить Свята Євангелія від Івана.

За врахування можливих варіантів перекладу слова “логос”, яке в грецькій мові має два значення: 1) думка або поняття; 2) вираз чи висловлення думки (“Слово”, “Бог” — в українському та російському варіантах) — сучасною українською мовою уривок тексту Святої Євангелії від Івана необхідно трактувати таким чином:

1. Спочатку (і завжди, споконвіку) було Слово (думка, задум, ідея, знання, інформація) і Слово (думка, задум, ідея, знання, інформація) було у Бога і сам Бог є Слово (думка, задум, ідея, знання, інформація). Отже, Бог — це Всесвітній розум, усі знання, вся інформація.

2. Слово (думка, задум, ідея, знання, інформація) у Бога завжди було. Усе, що існує у видимому і невидимому світі (матерія, енергія, інформація), постало через Бога, через Слово (думка, задум, ідея, знання, інформація). Отже, Бог — це первинний є Слово (думка, задум, ідея, знання, інформація).

4. У Слові (думці...) був і є зародок життя, а

Деїсус. 1760-ті рр. Чернігівщина. Із фондів Національного художнього музею України

життя є і було нічим іншим, як світлом, для людей Землі — світлом сонця, в інших галактиках — світлом зірок. Тобто абсолют, першоосновою всього існуючого у світі (матерії, енергії, інформації) є світло, яке, як і енергія, матерія та думка має дуальну корпускулярно-хвильову природу. До того ж матерія не є первинною, як це подають нам адепти т. зв. “матеріалізму”. Світ — тринітарний, триєдиний, він повсюдно побудований за принципом світла, тобто має корпускулярно-хвильову природу і проявляє одночасно ознаки й матерії (речовини), і енергії, й інформації (знання, ідея, задум, думка).

У рядках 9—13 Святої Євангелії від Івана йдеться про Бога, про Ісуса Христа. Вказується, що Бог — Ісус Христос —

є нічим іншим, як Світлом і одночасно він Слово (думка, задум, ідея, знання, інформація), а люди для нього є своїми, бо народилися від Бога. Та, на жаль, не всі це можуть усвідомити.

14. І через Світло Слово стало тілом, тобто тим, що ми називаємо матерією, і тим, що є життям.

Отже, “Бог Слово” зі Святої Євангелії від апостола Івана надає нам точну інформацію про світобудову, про абсолют, перекреслює примітивну, вульгарну марксистську догму про первинність матерії. А крім того, переконує, що мова, Слово кожному народові надається Богом, а тому відмова від рідної мови — то гріх, який псує карму, ауру окремої людини і всього народу.

• **Борис КОРОБКО**

ЛИСТ ЧИТАЧА — ДО ДРУКУ!

НЕ ЗАБИРАЙТЕ В МЕНЕ МРІЇ!!!

Оце сиджу я за письмовим столом і пишу. І чомусь не думаю про те, що примусило мене, шістнадцятирічну дівчину, по суті ще дитину, писати. Я думаю лиш про те, що я не маю права мовчати. Моє покликання не дає мені цього права. Може, за покликанням я — поет або прозаїк? Але це занадто гучні слова. Краще просто сказати, що я — людина небайдужа. Тому я не мовчу.

Оце сиджу я за письмовим столом і пишу. А хочеться вийти на вулицю і закричати на повні груди — так, щоб почув увесь білий світ. А я тільки безсило (поки що безсило) шепочу: “Людоньки, що ж ви робите?! Як ви можете вирішувати за мільйони? Не позбавляйте мене останніх років дитинства! Не маєте на це морального права”.

Що я чую? 70 % населення — за надання російській мові статусу державної. Та не можна цього робити! Чувсте? Не можна! Ми терпіли сотні років колонізацію, русифікацію... І ми вистояли! Так чому ж зараз, коли Україна, наша рідна, прекрасна мати, стала незалежною, ми з власної волі (я підкреслюю — з власної) знову перетворюємося на колонію?.. Чому?! Хто відповідь на це запитання?!

Оце пишу, а на очі навертаються сльози. Бо гірко мені. Серденько моє болить, і душа леком пече. Я відчуваю — ні, я впевнена, — що мене обізвуть шовіністкою. Проте я — не шовіністка. Я — українка, сподіваюся, не найгірша донька моєї рідної Вкраїни...

Я — не шовіністка. Я розумію, що кожен народ повинен мати свою мову, що кожна мова по-своєму прекрасна, у кожній є своє ядро, своя основа, власна енергетика, закладена попередніми поколіннями. І в нашій мові все це теж є. Яка вона прекрасна! Хіба яка інша мова має стільки ніжності, стільки мелодійності? Не має. Я впевнена.

І тому мені боляче чути: “Я потріла кашильок”. Або: “І він, как его там?..” Що це? Це ж — насміхання над українською, нашою рідною, і спотворення російської, мови сусідньої держави. Народні депутати з високих трибун закликають нас: “Мы украинцы, в наших жилах течет украинская кровь. Мы должны не допустить издева-

тельства и насилия над собой...” А ви нас, обранці народу, наші обранці, не гвалтуєте? Не принижуєте нас? Не насміхаєтеся над нами, як над повіями?!

Ні. Ви — янголи. Це в мене вселився біс. А чом би йому не вселитися. Я не можу спокійно спостерігати, як нас, нащадків запорізьких козаків, полум'яних синів України, змішують із болотом, мають нас за дурнів і за прокажених.

Я не розумію, хто дав таке право нардепам. Як під ними не розверзлася земля після масових позицій русифікувати... Ні, зробити нас малоросами! Нас — малоросами?! Нас, Великоукраїнців! Нашадків Франка, Довженка, Котляревського, Панаса Мирного й Коцюбинського. Не кажу вже про Шевченка. Соромно. Соромно до болю у скронях перед великою, геніальною й безсмертною душею нашого Кобзаря. Мабуть, незабаром і на Його могилі хтось із “вдячних” нащадків скаже: “Здесь покоится прах...” Там поховано нашу гордість. Нашу душу. Там поховано мудрість, нашу совість. Там — наше коріння. Там — наші ліки. Бо тільки дух Кобзаря ще, може, оберегає нас, “славних пращадків великих правників поганих”...

Чому Росія завжди принижувала нас? Чому Польща свого часу збиткувалася з нас? Чому примушували нас забути нашу власну, нашу рідну мову?.. Бо відчували, що в ній — уся наша сила: “Коли забув ти рідну мову, яка б та мова не була, ти втратив корінь і основу, ти обчужувал себе доглат”.

І ми по-мазохистському обчужуємо себе до самісінького ества, оголюємося (політика відкритості) перед добрим сусідом (у якого завше очі горіли на нашу землю — ласий шматочок).

І ми чомусь забуваємо материнські слова: “Ти ж, сину, їдь, але не забувай свого коріння, своєї мови”. І поїхав син на тиждень у якесь провінційне містечко, а як повернувся: “Ну вот, ма, я и вернулся”...

• **Настя ФЕДЧЕНКО**, 16 років, с. Великоколександрівка Васильківського р-ну Дніпропетровської обл.

ТЕНДЕНЦІЯ

КУЛЬТУРА
І БІЗНЕС

Місце культури в нашому суспільстві, якщо зважати на послідовність розміщення матеріалів у газетах, — поблизу спорту й анекдотів. Десь на тому самому ж рівні — й увага уряду... Далекогляднішими виявляються, як завжди, бізнесмени. Але це — окрема розмова. Наразі — інформація для роздумів.

Ледве, здавалося б, уцхли “бої титанів” навколо приватизації Гути Ченстохової, — до польського містечка Ченстохова вирушає десант українських художників на пленер. І за цим знову стоїть корпорація “Індустріальний Союз Донбасу” із Сергієм Тарутою на чолі. Вона підтримує арт-проект “А-Хаус”, який організовує пленер у духовних центрах Польщі — Ченстоховій і Кальварії Зєбжидовській... Планується й зустрічний пленер — польських художників ув Україні. Їх запросять у місця, які важать для польської історії.

Бо “власники корпорації “ІСД” вважають, що головним у житті людини мають бути не успіхи в бізнесі й отримання прибутків, а саме духовність. Тільки вона визначає високий рівень розвитку суспільства”, — пояснює прес-реліз. До того ж “політично й соціально стагнаційна ситуація в країні призвела до падіння інтересу до мистецтва в цілому, зросла комерціалізація цієї сфери діяльності без компенсації “духовною турботою” про культуру нації...”

А за декілька днів читаємо у пресі повідомлення: “Індустріальний Союз Донбасу” в рамках українсько-польського форуму у Гдині таки отримав активи польського металургійного комбінату “Гута Ченстохова”. Дивовижний збіг, чи не так?

Але повернімося до того пленеру. Отже, до 17 липня десятеро

Фото Г. Оборської

українських художників надихалися енергетикою католицьких святинь, високою культурою сусідньої держави, спілкувалися з тамтешніми митцями. На виставці в київській галереї “А-Хаус” репрезентовано доробок художників, яким випала мандрівка до Польщі. Це Микола Попов, Світлана Галдецька, Микола Кононенко, Олександр Крюк, Борис та Іван Михайлови, Павло і Юрій Басанці, Георгій та Олена Зайченки.

На запитання про критерій відбору організатори відповідають однозначно: це найкращі художники. Вони визнані у світі навіть більше, ніж на Батьківщині, їхні твори можна побачити в галереях Лувру, Метрополітену, музею Тулуз-Лотрека... Кому ж, як не їм, репрезентувати Україну за кордоном? Так вважають організатори. Хоч мені, наприклад, здавалося, що пленер передбачає, передовсім, розвиток, навчання митців. Чи не доречніше було б надати таку можливість молоді? Утім, у делегації вистачає й молоді — це переважно діти художників: Іван Михайлов, Юрій Басанець, Олена Зайченко...

Що ж до виставки їхніх творів, то вона могла б відбутися й у минулому, і наприкінці позаминулого століття. Хіба що тоді, приміром, імпресіоністична, мерехтлива й невагома “Венеція” Георгія Зай-

ченка сприймалася б як нечуване новаторство, переворот у мистецтві. І хтозна — може, художник став би символом своєї епохи, посів би місце поруч із Моне...

А нині це вже класика. Власне, отак сміливо й назвали виставку — “Класичний живопис України”. На тлі постмодерних шукань організатори намагаються привернути увагу до академічної школи нашого живопису. Що більше, вони переконані: саме тим Україна й цікава нині, адже тривала “законсервованість” нашого мистецтва, його відірваність від світового мейнстріму дала змогу зберегти школу, не перервати традицій. (Згадалося, як на одній із прес-конференцій Президент України Віктор Ющенко прохопився, що віддає перевагу класиці перед модернізмом... Але це так, між іншим).

Своїм головним завданням “А-Хаус” вважає підтримку національної культури, адже саме вона “виступає в ролі універсальної мови міжнародного і міжконфесійного спілкування”. Що ж, справа шляхетна. Хотілося б тільки, аби не забували й про мову цієї “мови”. Бо ж на відкритті виставки українську було чути лише від... отця Симеона, монаха-францисканця із Кальварії Зєбжидовської.

•

Марія ЛИТВИН

ПРОБЛЕМА

ЕРМІТАЖ
VS ЕПАТАЖ

Коли востаннє ви були в музеї? Учора, минулого року, чи, може, спадає на думку шкільна екскурсія в Музей Великої Вітчизняної війни?.. Бракує часу, натхнення — або немає куди піти?

Довідники музейної справи в Києві поповняться інформацією про новий заклад. Важко сказати, коли це станеться: з приміщенням визначилися — це приміщення заводу “Арсенал”, але концепція музею залишається темою дискусії серед мистецтвознавців, художників, працівників музеїв.

Музей означає “будинок муз”. У процесі історичного розвитку ця інституція змінювалася разом зі світом довкола музею. Ермітаж уособлює модель, яка постала в добу європейського Просвітництва й утілила ідею герметичного музею, де законсервовано найвищі культурні здобутки; це модель простору, де мистецтво існує поза контактом із дійсністю.

А поки “Арсенал” стоїть пуст-

кою, група молодих митців “Революційно-Експериментальний Простір” (Р.Е.П.) вирішила вбити двох зайців одразу, поєднавши назву Ермітаж з актуальним мистецтвом. Ермітаж, на думку художників, — форма музею “законсервованого” мистецтва, характерна для доби Просвітництва, але невідповідна сучасному культурному просторові. Замість Ермітажу — мистецтва “в консервній банці” — група Р.Е.П. пропонує “сире м’ясо реальності”. Ермітаж художники влаштували в соціальному середовищі міста — на автотрасах, у підземних переходах, на смітниках, ринках, — а тоді зняли на плівку результати запропонували глядачеві.

Микита Кадан, який виступив учасником-ідеологом цього проекту, розуміє проблему так: “Ермітаж — абсолютно неактуальна форма мистецького процесу. Центр сучасного мистецтва — це більше, ніж звичайний музей. Принаймні музейна колекція має бути продовженням ЦСМ: спочатку живий процес творчості — і не тільки виставки, але й workshops, певні освітні програми, і лише як фіксація результатів процесу — створення колекції”.

На думку М. Кадана, не так важить назва — Центр чи Музей Сучасного Мистецтва, як увага громадськості до проблеми побутування актуального мистецтва в ук-

раїнському культурному й соціальному просторі. Байдуже, яка концепція Музею візьме гору і якому з корпоративних інтересів він прислужиться, бо й середовище галереї “Совіарт”, і Пінчук мають інтереси поза сферою суто мистецьких проблем. “Є проблема культури держави — тієї держави, яка не сприймає сучасної моделі розвитку, але прагне бути частиною сучасного світу, і треба розв’язувати цю дилему”, — підсумував художник.

•

Ірина ТУЗ

Фото Г. Оборської

Покинута чорнобильське село. Зарослі стежки, сліпі вікна хат... Із мертвої тиші виринають жіночі постаті. Лунають русальні обрядові пісні-замовляння... Шевченкова Причинна співає давню пісню. Її голос то тихне, то зривається на крик. Пісня поступово розпадається на окремі звуки — первісні емоції, ніби повертаючись до основи, до початку. Зрештою лишається тільки вібрація у просторі — ота, якою творяться світи. І все почнеться спочатку...

Цю фантазію навів мені виступ актриси, співачки й композитора Мар’яни Садовської і фольклорних гуртів під час концерту “Пісні-обереги”.

ЧИ МОЖЕ ПІСНЯ ОЖИВИТИ ЗЕМЛЮ?

Державний центр театрального мистецтва імені Леся Курбаса започаткував мистецько-дослідницьку програму “Станція Голос”. Її присвячено збереженню й розвитку нашої традиційної музичної культури й запровадженню її в контекст сучасного мистецтва, зокрема театру.

“Русла прадавніх пісень” — таку назву має перший проєкт програми, ініційований Мар’яною Садовською. Ідея постала два роки тому в Каліфорнії, коли співачка познайомилася із жіночим вокальним ансамблем “КІТКА” (у перекладі з болгарської — обережок квітів), який наслідує східноєвропейську вокальну традицію. Цей колектив, визнаний Національним радіо одним із кращих в Америці, зацікавився оригінальними українськими піснями, невідомими світові. Постала ідея піднести концерт до рівня театрального дійства, створити етнооперу “Русалки”, у якій поєднаються мотиви українських обрядових русальних пісень із сучасними вокальними й інструментальними композиціями.

Тож аби глибше пізнати нашу традицію, ансамбль “КІТКА” приїхав в Україну і спробував опанувати цикл русальних обрядів — від Рахманського Великодня до проводів русалок. Допитливі американки вчилися пісень у фольклорного гурту “Древо”, у Ніни Матвієнко, їздили в село Крячківка на Полтавщині, у Сварицевичі на Поліссі. Заключним акордом їх навчання була подорож на “проводи русалок” до села Гавронщина на Київщині, де переселенці з Чорнобильської зони й донині зберігають самобутню традицію...

“Цікаво, чи ті стародавні духи залишилися там, у зоні, чи емігрували разом із селами?” — замислилась одна із “кітчинь” під час прес-конференції. Утім, на мою пропозицію заспівати в одному з покинутих сіл американки відмовили — іншим разом, мовляв, ми сюди ще приїдемо...

До речі, серед співачок немає українок — родовід американок сягає Ірландії, Греції, Тайваню... Їх об’єднує “пристрасть до асиметричних ритмів, приголомшливих дисонансів, складної орнаменталізації й гармонії східноєвропейської жіночої вокальної традиції”. “Нести цю музику у світ — наша місія”, — говорять “кітчині”...

Як вижила болгарська пісня? “Нею зацікавився світ, а тоді на своє багатство звернули увагу й самі болгари”, — пояснює Мар’яна Садовська. Українська співачка (до речі, дочка відомого композитора й виконавця Віктора Морозова) об’їздила цілу Україну, записуючи в селах старовинні пісні й обряди, надаючи їм нового, авангардного звучання.

“Я не можу просто брати пісні із середовища. Я повертаюся в ті села, привожу до них людей, ми співаємо для молоді, — каже Мар’яна Садовська. — Так, пісні вмирають, бо спосіб життя змінився. Цивілізація витискає культуру. Звісно, не можна “законсервувати” село. Суть у тому, як дати традиції нове життя?”

Власне, своєрідною відповіддю на це запитання міг би стати концерт у Центрі Леся Курбаса “Пісні-обереги”, який увінчував

ТРАДИЦІЯ Й ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

проект “Русла прадавніх пісень”. На сцені — фольклорний гурт із села Крячківка Полтавської обл., “Древо”, Ніна Матвієнко із “Золотими ключами”, “КІТКА” й Мар’яна Садовська.

Ми побачили українську народну культуру — по-різному осмислену й інтерпретовану. Бабусі із села Крячківка, прямуючи до сцени, віталися й уклонялися незнайомим людям, як у селі. Коли вони співали, здавалося, — співає сама земля. Їх годі уявити поза зв’язком із землею. Не полишало відчуття крижості й неповторності світу...

Над збереженням народної пісенної культури працює фольклорний гурт “Древо” під керівництвом етномузиколога Є. Єфремова, відновлюючи оригінальні традиції різних регіонів України. Матеріал для свого репертуару артисти збирають в експедиціях Центральним і Східним Поліссям, Лівобережжям Подніпров’ям (Полтавщина, Сумщина), Східним Поділлям (Уманщина)...

У рамках проекту багато мовилося про майбутнє народної пісні. І от цікава деталь: знану змалечку пісню “Ой давним-давно я в матінки була” бабусі з Крячківки виконували, як і решта, дивлячись кудись перед собою, напівсвідомо, природно — отак, як дихають. Коли ж цю саму пісню заспівала у власній обробці Мар’яна Садовська, вони дістали хусточки й розчулено втирали очі...

•

Марія ЛИТВИН

СПАДЩИНА

Дедалі частіше запрошують друзів на гостину затишні зали Українського центру народної культури “Музей Івана Гончара”, що відкрився в серпні 2004 року. Упродовж більш як десяти років існування без постійної експозиції музей реалізував низку науково-мистецьких проектів — видано унікальні альбоми, листівки, календарі... Утім, зараз хочеться розповісти про велике свято в житті музею та його шанувальників — виставку живопису “Етнографія у творчості Івана Гончара”. Тут подано частину серії “Українські народні типи в місцевому національному вбранні другої половини XIX—початку XX століття”.

Здається, напередодні зелених свят разом із нестримною зливою повернувся до музейних залів сам Іван Макарович Гончар — зодчий нетлінних скарбів, скульптор, живописець, графік, народознавець, колекціонер, заслужений діяч мистецтв і народний художник України.

Для кожного Митця найбільше важить спілкування з людьми, задушевна розповідь про пережиту реальність іншого, вищого й тоншого світу, яка піддається не кожному... Це діалог душ, найщиріша розмова сердець поза часом і простором. Слова неспроможні передати цей живий дотик душ. Ось чому спадає на думку своєрідне повернення Майстра, утілене в цій експозиції, відкритій до дня його пам’яті.

На Сході найважливішим у житті людини вважають не день її народження, а день, коли людина йде із цього світу. Це — межа й вершина щоденної, неспинної, а часто і кривавої праці Душу на цій землі. Тому на Сході особливо вро-

ПОДОРОЖІ УКРАЇНОЮ ІВАНА ГОНЧАРА

чисто вшановують пам’ять тих, хто залишив по собі незабутній слід... І хоч Івана Макаровича немає з нами вже 12 років, але існує й існуватиме створений ним Музей — вінець його життя.

На відкритті експозиції виступали науковці музею й ті, хто знав Івана Макаровича і вчився в нього наполегливості й несхитності. Завідувач сектору творчої спадщини Івана Гончара Наталія Павленко стисло охарактеризувала особливості темперного живопису експонованої серії, наголосила лінійність рисунка, скульптурність постатей, їх певну застиглість, що перетворюється на сталість і невідкладність часові. Вона зазначила, що своєю суттю живописні твори Івана Гончара звернено до нас як “інформаційно багаті живописні тексти”. Та всі мистецтвознавчі дефініції блякнуть перед силою безпосереднього враження від споглядання живопису. Як на мене, однією з незаперечних ознак величезного таланту є довершена простота й уявна легкість, яка викликає бажання одразу вдатися до фарб, щоб і собі відтворити побачене. І тільки спробувавши, — переконуєшся, що це — простота довершеності; і що “легший” твір, то більшої праці він потребує.

Дослідник-митець веде за собою в яскравий, світлий, барвистий світ традиційної народної культури. Як самотній художник, він вивчив і відтворив у своїх картинах типи, народне вбрання, звичаї й обряди українців. Іван Макарович писав, що прагнув “не тільки зберегти культурні багатства України,

а й створити образ народу, подавши антропологічні характеристики, виявивши красу обличчя, статури, тіла”. Постаті людей гармонійно вписано в українські краєвиди, а ліричний пейзаж, попри свою типовість, є окрасою певної місцевості: Київщини й Чернігівщини, Черкащини й Полтавщини, Житомирщини, Івано-Франківщини й Тернопільщини.

Ці мистецькі твори не можна споглядати з байдужим серцем. Вони відновлюють утрачений зв’язок поколінь. І глядачі, що ведуть діалог із Майстром і власною пам’яттю, я певна, оновлюють душі й серця, подорожуючи в часопросторі України Івана Гончара. Хіба ж не закорить пережити свято Купала на Чернігівщині, долучитися до гайок біля церкви на Полтавщині, до дівочого танцю чи до парубочької ради на колодах (Бориспільщина)? Послухати лірника чи

світлу й чисту “Осінню мелодію” дівочого серця? Побувати на весіллі — зустріти молоду з друзями, благословити подружжя й затанцювати запальний гопак?

Пориначи в цей світ після гамору вулиць і площ сучасного мегаполіса, до болю шкодуєш, що цей ідеальний світ Краси й Гармонії майже втрачено. Черпаючи звідси натхнення й чистоту, складаємо щирі подяки Іванові Гончару, усім сміливцям-подвижникам. Бо саме завдяки їх копійці, самовідданій праці ми можемо (нині скориставшись пророчими словами Миколи Реріха, сказаними про Київ!), “з давніх чудовних брил скласти сходинки майбутнього”.

P.S. Експозиція працюватиме протягом липня.

• **Юлія ПАТЛАНЬ**, старший науковий співробітник УЦНК “Музей Івана Гончара”

ВИСТАВКИ

Поціновувачів прекрасного вдалося подивувати двом київським музеям — Музею книги і друкарства України й Музею імені Богдана і Варвари Ханенків. Перший це зробив живописом мексиканського художника Фернандо Гарсія Понсе; другий — виставкою “Магометанський синій: кобальт у кераміці Сходу і Заходу XII—XIX ст. (з колекції музею)”.

Якщо вам конче запраглося чогось такого незвичного, що пробудить фантазію і мрію, що подарує душі, стомленій від сонця і марнот життя, довгоочікувану насолоду, дасть поживу для розмислів і навіть почуття гумору, що подарує шанс нарешті стати естетом і гурманом, — мерщій до Музею імені Богдана і Варвари Ханенків. Невеличка обсягом, проте вдало подана глядачеві виставка розкриває естетику синьо-білого, народжену майстрами завдяки творчому “спілкуванню” із коштовним пігментом. Розглядаючи експонати, ви зможете поринути у вир асоціацій: відчуття аромату східних прянощів, споглядаючи кераміку з кобальтовою поливою, розписану люстром (Іран, XVI—XVII ст.), кобальтом (звідти ж, XIV ст.) чи глазурями (Іран, XVIII ст.). Вітер уяви доносить пахощі то цинамону, то шафрану, то духмяної кави. І раптом почується передзвін браслетів-ланцюжків на тлі східної мелодії, — то ви вже розглядаєте кахлі Османської Туреччини (кін. XV—початок XVI ст.). Звісно, не обійдеться без міцного зеленого чаю, що вгамовує спрагу, сприяє самозосередженню, концентрації духовної енергії, аби вкотре наблизитися до розгадки вічних питань. Це ми з вами зупинилися перед виготовленою майстрами Китаю порцеляною, декорованою кобальтовим розписом. До реальності поверне європейське почуття гумору, коли побачите голландський фаянс, дизайн якого наслідує китайський стиль, пропущений через європейське світосприйняття.

Щоправда, можна було б і за-

ВІД ЕСТЕТИЧНИХ БУДНІВ — ДО ЕСТЕТИКИ НЕБУДЕННОГО

блукати серед мелодій синьо-білого, адже експоновані предмети якраз допомагають простежити взаємовпливи й тісні зв’язки трьох культур: мусульманського Сходу, Китаю і Західної Європи. Так, перський стиль позначено в XVI—XVIII ст. впливом китайських досягнень у галузі художньої порцеляни, проте з оригінальною інтерпретацією далекосхідних мотивів. Схід завше лишається таємничим, його чар віками огортає різні народи, які, спонукані досягненнями сусідів по планеті, прагнуть вигадати щось власне, додаючи крихітку тайни. У цьому випадку вона міститься в кобальті. Зближує синявою, мов літне небо з білими хмарками. Чи, сяйнувши синьою морською хвилею з білими баранцями, знову ховається у вічності. А над усім цим — вітер Сходу, вітер Часу. Хочеться чогось незвичайного — вам таки до Музею імені Богдана і Варвари

Ханенків. А я, повернувшись із подорожі, дякую музейним працівникам за доступність текстово-анотацийного матеріалу, що став змістовним і надійним путівником по синьо-білому простору, — справжньою мапою для мандрів країною мистецтва.

А от виставка мексиканця Фернандо Гарсія Понсе відвертатиме від буденності глядача, якому до вподоби абстракція. Назва виставки дуже влучна — “Промовиста абстракція”. Коли ви вірний адепт абстракціонізму (для київського глядача це вже перегорнута сторінка в історії мистецтва) — вам сюди. Нічого національного, окрім деяких раптових зустрічей — переплетень ліній (очевидно, цілком випадкових чи підсвідомо утворених як для митця — представника певного напрямку), що уклалися в дещо асоціативне з народним орнаментом. Та й по всьому. Нічого

предметно-реального. Однак це — справжня оаза для поціновувача абстракціонізму. Для художника ж — виступ проти диктату застиглих форм і реалій, обтяжених подвійними стандартами. Коли світ грає в чесноти, імітує їх, — митець, прагнучи справжнього, витворює власний, антагоністичний навколишньому, світ. Він стає вільним у пластичному вираженні, грає лініями, химерно-примхливими композиціями, кольоровими плямами. Він дражнить реальний світ фігурами і площинами, що живуть за законами його світу, пройнятого емоціями. Кажуть, що справжню історію не буде написано доти, поки не буде написано історію кожного з людських почуттів. Художник промовляє засобами кольорових і формальних кодів, із яких складається його мова-протест, мова, якою спілкуються у його світі-прихистку. Але свій, однодумець, — зрозуміє і збагне. Своему стане трішечки моторошно від цієї оголеної правди життя, майже без надії на справжність емоцій і почуттів у світі реальному. Реальність Фернандо Гарсія Понсе із чорними вікнами плям і сірими клаптами безнадії на болісно кричущому червоному, реальність і правда газетної сторінки, яка стала частиною людського буття (що й спонукало художника до творення іншої реальності), — примушує подивитися правді у вічі. Проте швидко згадуєш, що за віком 2005 рік. Людство прямує своєю дорогою, ще (чи вже, чи вкотре) вірячи, що вона веде до світла.

Художник справді яскравий — він талановитий представник згаданого напрямку. Лишив свій слід у мистецтві, здобувши славу. Навіть якщо того й не хотів...

• **Тетяна ЧУЙКО**

САМОБУТНІСТЬ

ХУДОЖНИК ЗНАКІВ І СИМВОЛІВ

Федір Панчук — митець від народної стихії, якому близька творчість Казимира Малевича, Василя Кандінського, інших художників-новаторів. Його самотність і неповторність полягають у тому, що він навчався мистецтва не в мистецькому закладі, бо, як образно каже сам, “не проліз у вушко конкурсної голки”. Важать суспільні витоки Панчукової музи. Багатого досвіду він набув, працюючи у Вінницькому обласному центрі народної творчості, зв’язків із яким не втратив і досі. У той період, який сам митець називає поетичним, було створено картини, які здобули визнання: “Сіно везуть” (золота медаль на Всесоюзній виставці 1985 року), “Під деревом життя”, “Десять тут була подольночка”, “Подільський кіт”, “Лелече весілля” та інші. Спілкування з народними майстрами, ознайомлення з їхніми творами стало поштовхом до знайомства з відкриттями, до невтомної, наполегливої праці.

У творчості Федора Панчука можна простежити чотири зовсім різні періоди. У пору становлення художник виявляв потяг до реалізму. Тепер на його полотнах реальними залишаються хіба що кольори. Предметна реальність поступається місцем перед абстракціями кольорового полюну впереміш зі знаками й символами. Звісно, мистецтво є синтезом — таким синтезом, що полюбляє виходити за межі будь-яких реалій, залишаючись психологічною реальністю. Та художник не підкоряється й цьому законові, а вірить особистій інтуїції творчого моменту. Це його напівпримітивне, напівпрофесійне мистецтво не є половинчастим. Воно повнокровне, і обриси його попри всю фантастичність стихії залишаються чіткими й виразними.

Чи не найголовнішим у палітрі Федора Панчука є передача стану душі. На картинах ми бачимо не тільки кольори, але і їхню часопросторову динаміку, ознаки магічних порухів, їхнє тяжіння як до реальності предмета, так і до своєрідного, сказати б, калейдоскопічного поєднання. Він знаходить божественні форми знаків природи і передає їх на полотні. Панчукові картини — це єдність душі, простору і спектральних пластів буття.

Останніми роками Федір Панчук не виносив своїх полотен на суд глядачів, хоч творив багато й наполегливо. Результатом копійки праці став цикл полотен, навіяний філософією давніх цивілізацій. Його шумерські і тропіцькі знаки, підкорені гармонією живописних форм, подекуди виринають на простір, спираючись хіба що на опори вигаданої реальності чи, можливо, надреальності. Не про це, однак, нам сьогодні йдеться, бо це предмет широкого дослідження. Важить те, що полотна досягли художньої мети, сповнюють нас життєрадісною і життєдайною енергією, виводять у просторий світ мистецтва.

• **Тетяна ЦВІГУН**, директор Вінницького обласного центру народної творчості

УЧИМО ЛІТАТИ ЛІТАКИ

Тричі нинішнього року на стадіоні "Чайка" під Києвом збиралися кращі авіамоделісти України й інших держав (на першість Києва, на один із етапів Кубка світу, на чемпіонат України), щоб з'ясувати між собою стосунки в усіх класах кордових авіамоделей.

Змагання авіамоделістів — дуже гарне видовище. Це і швидкісні гонки літаків-моделей, і змагання з пілотажу, і справжні повітряні бої та гонки. І от що цікаво: у цьому виді спорту можуть на рівних змагатися дорослі й зовсім юні спортсмени. Так, 12-літній киянин Павло Кухарський непогано виступив на чемпіонаті Києва, вигравши в досвідчених спортсменів кілька повітряних поєдинків. А в чемпіонаті України взяв участь 15-літній юнак із Кривого Рогу, — він удаю пройшов 5 турів змагань. Обидва підлітки — продовжувачі авіамоделістських династій, яких в Україні немало!

Американці й британці пишуться грою *гольф* (згадайте романи Скотта Фіцджеральда чи Агати Крісті) — українці можуть уважати себе законодавцями моди в авіамоделістському спорті. У Європі й у світі!

Володар Кубка світу Сергій Белко

Адже саме українець Станіслав Чорний — чемпіон світу в класі моделей F-2-D, українці Петро й Олександр Гуменні — у класі моделей F-2-C.

Спорт в Україні, як і в усьому світі, — заняття дороге. Ти можеш бути найшвидшим бігуном, але про це ніхто не дізнається, а чемпіонат світу виграють інші, якщо не матимеш грошей принаймні на квиток до райцентру, щоб узяти участь у першості району. І це біг, де, зрештою, можна обійтися без спеціального обладнання — тренуватися можна в парку чи в лісі, як це робить відомий легкоатлет Іван Гешко. Зі стрибками в довжину вже не так просто — потрібні яма, пісок, дошка для відштовхування. Але й це, зрештою, можна впорати самому. А от той, хто вдатний до автогонок, не завжди має для цього відповідні можливості — автомобіль, спеціальну трасу. Може, тому ще немає в Україні свого Шумахера?

Авіамоделістський спорт — також справа не дешева. Можна (що й дуже часто роблять) виготовити авіамоделі самому, придбавши відповідні матеріали. Однак з однією моделлю навіть чемпіонат школи годі виграти. Бо що таке маленький літак, виготовлений із легкого пластику й дерева? Він такий тендітний, що, упавши, легко розбивається. А щоб мати високі результати, треба серйозно тренуватися, отже, ідеться не про одну модель. Крім того, модель має літати. Отже, по-

трібні мотор і паливо. Паливо знайти можна, зате мотор...

Досвідчені авіамоделісти згадують, що в давні (читай: *радянські*) часи виробництво моторів для авіамоделей було поставлено на конвеєр. Придбати мотор міг кожний охочий. Нині ж виробництво моторів — штука складна й дорога. По-перше, авіамоделістський спорт сьогодні — це спорт обраних, а їх не так багато, тобто на моторах не заробиш... По-друге, авіамоделістський спорт не є олімпійським видом спорту і, зрештою, це ж не хокей чи футбол. А клопотів у людей так багато! Тому виробництво мотора для авіамоделі — справа самого спортсмена: хочеш літати — знайдеш засоби! І знаходиш — бо хочеш літати! Нехай в уяві, нехай твій літак не більший за великого птаха, але ти береш у руки корду, умикаєш мотор, — і літак здіймається в небо! Тоді ти зливаєшся з ним, зробленим із звичайного дерева, обтягнутого поліетиленовою плівкою, зате зі справжнісіньким гвинтом, і переносишся у височинь... Авіамоделі в талановитих руках здатні творити справжні дива: вони розвивають швидкість до 300 кілометрів за годину, виконують фігури вищого пілотажу й витримують повітряний бій... Повітряний бій — захопливе видовище, бо спортсмени-суперники, ставши в центр майданчика один до одного так близько, що здається — кращих друзів немає, за кілька метрів від землі заходять в авіамоделістський двобій. То справжня боротьба, психологічний тиск, а часом і недозволені прийоми — так закипають пристрасті!

Головне в бою — відрубати в суперника стрічку, прикріплену до хвоста літака-моделі, а потім протриматися в повітрі не менш ніж 4 хвилини. А от як тієї стрічки дістатися — це залежить від рівня майстерності моделіста. Потрібні тисячі годин тренувань. І не лише з моделлю — до неї, каже досвідчений авіамоделіст, суддя міжнародної категорії Леонід Євменів, треба звикнути, і одного тренування для цього замало. Крім того, буває, що двигун моделі реагує

на зміну погоди! Отже, як мовиться в одному анекдоті, "вивчай матчастину" — тобто знай особливості матеріалів, з яких виготовляеш модель. Адже модель має бути міцна й легка. І готову — годі купити. Тож бери в руки дерево, пластик, інструменти, клей — і працюй!

За чотири хвилини повітряного бою можна втратити дві моделі. Навіть якщо ти переміг. Коли ж ти виграв бій у першому турі, знай, що цих турів загалом може бути не менш ніж 7—8. Потрібна витривалість, сила, щоб витримати бій, миттєво реагуючи на кожен рух суперника, на кожен поворот моделі в повітрі. Тож не дивно, що всі спортсмени-авіамоделісти — стрункі, підтягнуті, витривалі. Вони, звичайно, не люблять програвати, проте вміють із повагою потиснути суперникової руку, якщо той переміг чесно й красиво. А коли вважають, що правила порушено, доводять свою правду.

Центрами авіамоделістського спорту в Україні, крім Києва, є Харків, Луганськ, Донецьк, Кривий Ріг. На останньому чемпіонаті України успішно виступили спортсмени з Вишневого Київської області.

На чемпіонаті України з авіамоделістського спорту 32 екіпажі брали участь у повітряних боях. Чому — екіпажі? Бо кожен спортсмен повинен мати свого механіка. Механік заводить модель, заправляє її паливом, міняє поламану на цілу, і має це зробити протягом якихось 20—30 секунд, адже бій не зупиняється і треба підняти модель у повітря, поки не минули 4 короткі хвилини... Як і ж ті хвилини довгі, коли ти відрубав у суперника стрічку ще на самому початку бою, і це ще не перемога... А коли програєш, але ще маєш шанс атакувати суперника, тих хвилин просто не вистачає.

Колись авіамоделістський спорт

Зараз буде дано старт!

Чемпіон світу Станіслав Чорний і неодноразовий призер чемпіонатів України Ігор Міленін

мав поширення: при жеках і будинках піонерів, у школах працювали гуртки, де збиралися хлопчики, а часом і дівчатка, власноруч виготовляли моделі й учили їх літати. То було серйозне заняття! Воно розвивало в дітей чимало гарних рис: працелюбність, волю, наполегливість, допомагало в навчанні. А якщо керівник авіамоделістського гуртка був не лише хорошим майстром, а й талановитим педагогом, — діти були в захваті. Якось довелося бачити, як один із таких керівників зустрівся зі своїм колишнім вихованцем. Колишній гуртківець поспішив уклонитися вчителеві й розповісти про себе.

Є й тепер авіамоделістські гуртки, та не такі, як раніш. Нині вже змалечку дитину вчать, що вона буде чемпіоном! А чемпіонами стають не всі, отож часом можна скалічити юну душу. Проте без винятків не буває правил. І шкода, що авіамоделістський спорт із причин, насамперед, фінансових, майже усуни з життя підлітків. Адже це заняття розвиває, зміцнює розум, душу, тіло. Хлопчик, виготовляючи авіамоделі, тренуючись на кордодромі, не потрапить до реабілітації із психологічним розладом, як це дедалі частіше буває з дітьми, що цілий день бавляться в комп'ютерні ігри. Але з авіамоделізмом мало зиску — навпаки, він потребує коштів. Навіть коли українські спортсмени перемагають на європейських чи світових чемпіонатах, вони фінансово не можуть забезпечити свою участь у них. Змушені ходити по інстанціях і кабінетах, шукати спонсорів, яких в Україні ще небагато. Бо ж авіамоделістський спорт — то, даруйте, не футбол чи теніс. А коли відверто, то в українського футболу так мало найвищих досягнень — навіть на чемпіонат Європи ми не потрапили. Успіхи в тенісі наразі також скромні.

В авіамоделістському спорті чемпіони є. Наші чемпіони! І поки вони прагнуть боротися за честь своєї держави, потрібно їх підтримувати, — нехай перемагають! Нехай народжуються нові покоління авіамоделістів — талановитих, розумних, працьовитих.

А чемпіонами України 2005 року стали Ігор Михайлов із Луганська, у категорії *швидкісних моделей* — Олександр Осовик із Харкова, у *пілотажі* — Юрій Яценко з Києва, у *швидкісній гонці* — Петро й Олександр Гуменні з Донецька. У змаганнях *моделей-копій* переміг Андрій Куцак із Хмельницького. Переможці серед юнаків — Андрій Філатов, Сергій Кучер, Костянтин Кавура, Микола Турченко, Ігор Савченко і Євген Бондарчук. Останній — син чемпіона світу з дельтапланерного спорту Олега Бондарчука.

● Парасковія НЕЧАЄВА

СЛОВО Просвіти

Засновник:
Всеукраїнське товариство "Просвіта"
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

В. о. головного редактора,
заступник головного редактора, відділ соціальної тематики
Микола СКИБА
279-49-47

Перший заступник
головного редактора,
відділ політики

Олександр СОЛОНЕЦЬ
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
278-63-69

Літературний редактор
Анатолій ВЕНЦОВСЬКИЙ
279-49-47

Відділ мови
Олександра ТКАЧ
270-55-57

Відділ літератури
Марія КРИШТОПА
270-55-57

Спеціальний кореспондент
Радміла КОРЖ
279-39-55

Відділ коректури
Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛІМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Оксана ПЕТРИЧЕНКО
278-63-69

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail:
slovo_prosvity@ukr.net

http://
slovo.prosvita.com.ua

Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
"Преса України" у середі.
Зам. № 3301229

Загальний наклад — 32000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою
право редагування та скорочення
текстів.

При використанні наших
публікацій посилання на "Слово
Просвіти" обов'язкове.

Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги:
на місяць — 3,29 грн.
на 3 місяці — 9,59 грн.
на півроку — 19,18 грн.